

THEOLOGIE EN RELIGIEWETENSCHAPPEN

FACULTEIT DER GEESTESWETENSCHAPPEN

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

QANU
Catharijnesingel 56
PO Box 8035
3503 RA Utrecht
The Netherlands

Telefoon: +31 (0) 30 230 3100
E-mail: support@qanu.nl
Internet: www.qanu.nl

Projectnummer: Q0735

© 2020 QANU

Tekst en cijfermateriaal uit deze uitgave mogen, na toestemming van QANU en voorzien van bronvermelding, door middel van druk, fotokopie, of op welke andere wijze dan ook, worden overgenomen.

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD VAN DE PANELVOORZITTER	5
RAPPORT OVER DE BACHEROPLEIDING RELIGIEWETENSCHAPPEN EN DE MASTEROPLEIDING THEOLOGIE EN RELIGIEWETENSCHAPPEN VAN DE UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM	7
ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE OPLEIDINGEN.....	7
ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE INSTELLING	7
SAMENSTELLING VAN HET PANEL.....	8
WERKWIJZE VAN HET PANEL	8
SAMENVATTEND OORDEEL VAN HET PANEL	13
BEHANDELING VAN DE STANDAARDEN UIT HET BEOORDELINGSKADER VOOR DE BEPERKTE OPLEIDINGSBEOORDELING	19
BIJLAGEN	33
BIJLAGE 1: DOMEINSPECIFIEK REFERENTIEKADER.....	35
BIJLAGE 2: BEOOGDE LEERRESULTATEN	41
BIJLAGE 3: OVERZICHT VAN DE PROGRAMMA'S	45
BIJLAGE 4: BEZOEKPROGRAMMA	50
BIJLAGE 5: BESTUDEERDE EINDWERKEN EN DOCUMENTEN	51

Dit rapport is vastgesteld op 19-3-2020

VOORWOORD VAN DE PANELVOORZITTER

Dit rapport bevat de bevindingen van het visitatiepanel Theologie en Religiewetenschappen in uitvoering van de kwaliteitsbeoordeling van universitaire bachelor- en masteropleidingen Theologie en Religiewetenschappen in Nederland.

Het doel van het rapport is drievoudig: de resultaten van de beoordeling van de voorgelegde opleidingen weergeven, mee in het licht van de opvolging van de bestuurlijke afspraken die opleidingen met de Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie (NVAO) hebben gemaakt na de visitatieronde in 2013; terugkoppelen over de duurzaamheid van de interne kwaliteitszorg van de betrokken instellingen en opleidingen; adviezen aanreiken voor de accreditatie van die opleidingen door de NVAO.

Het panel dat de opleidingen in het cluster Theologie en Religiewetenschappen in 2019-2020 heeft bezocht, heeft bij de zeven deelnemende instellingen – Vrije Universiteit Amsterdam, Rijksuniversiteit Groningen, Universiteit Utrecht, Universiteit van Amsterdam, Universiteit Leiden, Radboud Universiteit en Tilburg University – tweeëntwintig zorgvuldig geprofileerde en goed georganiseerde opleidingen aangetroffen, die zich bewust zijn van het belang van de kwaliteitszorg in opleidingsaanbod en onderwijs. Het panel heeft de diepgaande kennismaking met die opleidingen als bijzonder leerzaam en bemoedigend ervaren.

Het panel heeft zijn werk op voortreffelijke wijze kunnen verrichten. De zelfevaluatierapporten waren doorgaans doordacht samengesteld en vormden een relevante basis voor de eerste kennismaking met de opleidingen, de visie waarop ze steunen, de doelstellingen die ze willen realiseren en de aandachtspunten die ze voor zichzelf bepalen. De grondige gesprekken met de diverse geledingen van de opleidingen tijdens het locatiebezoek waren verhelderend.

Het panel heeft waardering voor de openheid waarmee de instellingen intern in gesprek zijn gegaan over het opleidingsaanbod, de organisatie van het onderwijs en de kwaliteitsborging daarvan. Hierdoor heeft het panel zich een duidelijk beeld kunnen vormen van de kwaliteit van de beoordeelde opleidingen en van de duurzaamheid van de borging daarvan. Het panel hoopt dat zijn rapport bijdraagt aan een helder (zelf)beeld van de betrokken opleidingen en een stimulerende rol mag vervullen in de cyclus van kwaliteitszorg die de instellingen en hun opleidingen krachtig willen verderzetten.

Dank gaat uit naar bestuur, naar academische en administratieve staf, en naar studenten en alumni van de betrokken universiteiten en opleidingen. Hun inspanningen voor de voorbereiding van de visitatie en hun medewerking aan de uitvoering van de beoordeling verdienen waardering.

Verder ben ik zeer erkentelijk jegens de leden van het panel alsook de projectleider en de secretarissen van QANU voor de uitstekende samenwerking, voor hun deskundige inbreng en voor de professionele ondersteuning. Elk van hen heeft vanuit haar of zijn eigen perspectief, ervaring en achtergrond bijgedragen aan het welslagen van de visitatie en aan de totstandkoming van dit rapport.

Aan de betrokken universiteiten en opleidingen wensen we een succesvolle uitvoering van hun opdracht tot vorming van studenten die beslagen zijn op de gebieden van theologie en religiewetenschappen. In een razendsnel veranderende 21^e-eeuwse wereld zonder grenzen is het van groot belang dat universiteiten deskundigen blijven vormen die op verstandige wijze nadenken over religie in haar veelvormigheid en over haar maatschappelijke impact, zodat hun alumni met kennis van zaken breed maatschappelijke en kerkelijke verantwoordelijkheden kunnen opnemen.

Prof. dr. Marc Vervenne
Voorzitter visitatiepanel

RAPPORT OVER DE BACHEROPLEIDING RELIGIEWETENSCHAPPEN EN DE MASTEROPLEIDING THEOLOGIE EN RELIGIEWETENSCHAPPEN VAN DE UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

Dit rapport volgt het Beoordelingskader Accreditatiestelsel Hoger Onderwijs Nederland voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO (d.d. september 2018).

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE OPLEIDINGEN

Bacheloropleiding Religiewetenschappen

Naam van de opleiding:	Religiewetenschappen
Internationale naam:	Religious Studies
CROHO-nummer:	50902
Niveau van de opleiding:	bachelor
Oriëntatie van de opleiding:	academisch
Aantal studiepunten:	180 EC
Afstudeerrichtingen:	-
Locatie(s):	Amsterdam
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Onderwijstaal:	Nederlands
Inleverdatum NVAO:	01/05/2020

Masteropleiding Theologie & Religiewetenschappen

Naam van de opleiding:	Theologie & Religiewetenschappen
Internationale naam:	Theology & Religious Studies
CROHO-nummer:	60824
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	academisch
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	Islam in the Modern World Religious Diversity in Europe Western Esotericism
Locatie(s):	Amsterdam
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Onderwijstaal:	Engels
Vervaldatum accreditatie:	01/05/2020

Het bezoek van het visitatiepanel Religiewetenschappen en Theologie aan de Faculteit der Geesteswetenschappen van Amsterdam vond plaats op 13 en 14 november 2019.

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE INSTELLING

Naam van de instelling:	Universiteit van Amsterdam
Status van de instelling:	bekostigde instelling
Resultaat instellingstoets:	positief

SAMENSTELLING VAN HET PANEL

De NVAO heeft op 27 juni 2019 ingestemd met de samenstelling van het panel¹. Het panel dat de bacheloropleiding Religiewetenschappen en de masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen van de Universiteit van Amsterdam beoordeelde bestond uit:

- Prof. dr. M. (Marc) Vervenne, emeritus hoogleraar Bijbelwetenschap aan de Faculteit Theologie en Religiewetenschappen van de KU Leuven en ere-rector magnificus van de KU Leuven (België) [voorzitter];
- Prof. dr. H.C. (Hijme) Stoffels, emeritus hoogleraar Sociologie van Kerk en Godsdienst aan de Faculteit Religie en Theologie van de Vrije Universiteit Amsterdam;
- Dr. M. (Mariëtte) van den Hoven, universitair hoofddocent aan het Ethiek Instituut van het Departement Filosofie en Religiewetenschap van de Universiteit Utrecht;
- Prof. dr. A.F. (Ab) de Jong, hoogleraar Vergelijkende Godsdienstwetenschap aan de Faculteit Geesteswetenschappen van de Universiteit Leiden;
- A. (Annemarie) Foppen, MA, MSc, alumna van de masteropleiding Theology and Religious Studies (research) en van de masteropleiding Policy, Communication and Organisation; promovenda Religie en Leiderschap aan de Vrije Universiteit Amsterdam [student-lid].

Het panel werd ondersteund door A.P. (Anke) van Wier MA, die optrad als secretaris.

WERKWIJZE VAN HET PANEL

De beoordeling van de bacheloropleiding Religiewetenschappen en van de masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen van de Faculteit der Geesteswetenschappen van de Universiteit van Amsterdam was onderdeel van de visitatiegroep Theologie en Religiewetenschappen. Wegens de grootte van het aantal deelnemende instellingen, is het cluster opgedeeld in het "grote" cluster, de reguliere instellingen, en het "kleine" cluster, de particuliere instellingen. De visitatie aan de Universiteit van Amsterdam viel binnen het grote cluster.

Van september 2019 tot en met januari 2020 beoordeelde het panel van het grote cluster, in verschillende samenstellingen, in totaal tweeëntwintig opleidingen aan zeven universiteiten. Het grote cluster bestond uit de volgende deelnemende instellingen: Vrije Universiteit Amsterdam, Rijksuniversiteit Groningen, Universiteit Utrecht, Universiteit van Amsterdam, Universiteit Leiden, Radboud Universiteit en Universiteit van Tilburg.

Het grote cluster Theologie en Religiewetenschappen heeft de logistieke en praktische begeleiding van de visitatie en de rapportage uitbesteed aan evaluatiebureau QANU. Dr. A.H.A.M. (Alexandra) Paffen begeleidde het cluster als coördinator van QANU. Alexandra Paffen, A.P. (Anke) van Wier MA., dr. F. (Floor) Meijer, drs. L.C. (Linda) te Marvelde, en dr. J. (Jetje) De Groof traden op als secretaris in het cluster Theologie en Religiewetenschappen.

Tijdens de visitatie van de Universiteit van Amsterdam werd het panel ondersteund door Anke van Wier. Zij is door de NVAO als secretaris gecertificeerd.

Het visitatiepanel

Bij de samenstelling van het visitatiepanel is rekening gehouden met de expertise, beschikbaarheid en onafhankelijkheid van de panelleden. Het visitatiepanel bestond uit de volgende leden:

- Prof. dr. M. (Marc) Vervenne, emeritus hoogleraar Bijbelwetenschap aan de Faculteit Theologie en Religiewetenschappen van de KU Leuven en ere-rector magnificus van de KU Leuven (België) [voorzitter];

¹ In verband met enkele wijzigingen in de samenstelling van de panels heeft de NVAO nog afzonderlijke instemmingen gegeven: VU – 3 juli 2019, RUG – 27 juni 2019, UU – 27 juni 2019, UvA – 27 juni 2019, UL – 23 september 2019, RU – 27 juni 2019, TiU – 23 september 2019

- Prof. dr. T.H. (Hetty) Zock, bijzonder hoogleraar Levensbeschouwing en Geestelijke Volksgezondheid aan de Faculteit Godgeleerdheid en Godsdienstwetenschap van de Rijksuniversiteit Groningen;
- Prof. dr. H.C. (Hijme) Stoffels, emeritus hoogleraar Sociologie van Kerk en Godsdienst aan de Faculteit Religie en Theologie van de Vrije Universiteit Amsterdam;
- Dr. M. (Mariëtte) van den Hoven, universitair hoofddocent aan het Ethiek Instituut van het Departement Filosofie en Religiewetenschap van de Universiteit Utrecht;
- Prof. dr. P.A.P. (Patrick) Nullens, hoogleraar Systematische Theologie aan de Evangelische Theologische Faculteit Leuven (België);
- Prof. dr. A.F. (Ab) de Jong, hoogleraar Vergelijkende Godsdienstwetenschap aan de Faculteit Geesteswetenschappen van de Universiteit Leiden;
- Prof. dr. C. (Camilla) Adang, hoogleraar Islamitische Studies aan het Departement Arabic and Islamic Studies van Tel Aviv University (Israël);
- T.A.J.H. (Tom) van Vilsteren MA, hoofdkrijgsmachtaalmoezenier bij Diensten Geestelijke Verzorging van het Ministerie van Defensie;
- Dr. D.J. (David) Bos, docent Sociologie aan de Faculteit der Maatschappij- en Gedragwetenschappen van de Universiteit van Amsterdam;
- Prof. dr. J.T. (Thijl) Sunier, hoogleraar Antropologie van Religie aan de Faculteit van Sociale Wetenschappen van de Vrije Universiteit Amsterdam;
- Prof. dr. M.G.K. (Mirjam) van Veen, hoogleraar Kerkgeschiedenis aan de Faculteit Godgeleerdheid van de Vrije Universiteit Amsterdam;
- Prof. dr. T (Todd) Weir, hoogleraar Geschiedenis van het Christendom en Moderne Cultuur aan de Faculteit Godgeleerdheid en Godsdienstwetenschap van de Rijksuniversiteit Groningen.
- Drs. J. (Jochem) Quartel, Vakdidacticus godsdienst/levensbeschouwing aan de Faculteit der Gedrags- en Bewegingswetenschappen (team voortgezet onderwijs) aan de Vrije Universiteit Amsterdam.
- A. (Annemarie) Foppen, MA, MSc, alumna van de masteropleiding Theology and Religious Studies (research) en van de masteropleiding Policy, Communication and Organisation; promovenda Religie en Leiderschap aan de Vrije Universiteit Amsterdam [student-lid];
- S. (Simone) Landman, BA, masterstudent Bijbelse Exegese (Theologie) aan de Radboud Universiteit Nijmegen [student-lid];
- L.L.M. (Laura) Rolsma, BA, alumna van de bacheloropleiding Religiewetenschappen aan de Rijksuniversiteit Groningen en momenteel masterstudent Politicologie aan de Universiteit Leiden [student-lid].

Vorbereiding

Op 19 december 2018 vond de voorzitterstraining plaats. Daarbij informeerde QANU de panelvoorzitter over zijn rol tijdens de visitaties. Ook is hij geïnformeerd over de van toepassing zijnde beoordelingskaders, de werkwijze en de planning van bezoeken en rapportage. Het panel kwam voor de eerste keer bijeen in een startvergadering op 7 augustus 2019, waarin de beoordelingskaders, het visitatieproces en de planning aan bod kwamen. Tevens werd een werkwijze voor de visitaties afgesproken.

De coördinator stelde een bezoekprogramma op in overleg met de contactpersonen van de faculteit. De faculteit selecteerde vervolgens voor elke gespreksronde representatieve gesprekspartners. Het bezoekprogramma is in dit rapport opgenomen als bijlage 4.

In de aanloop naar het visitatiebezoek aan de Universiteit van Amsterdam ontving QANU de zelfevaluatie rapporten van de opleidingen en stuurde deze door aan de panelleden. De coördinator en de panelvoorzitter maakten een selectie uit de eindwerken van de te beoordelen opleidingen. Voor de bacheloropleiding werden er 15 scripties uit een totaal van 19 geselecteerd over de periode 2017-2019. De masteropleiding kende in totaal 29 afgestudeerde studenten. De eindwerken zijn geselecteerd uit een lijst van afgestudeerden over de periode 2016-2019, waarbij de specialisaties onder de oude, Nederlandstalige namen vermeld staan. De scriptieselectie bevatte 3 scripties uit de afstudeerrichting Islam in de moderne wereld, op een totaal van 5 afgestudeerden

over de periode. In de richting Religie en identiteit in de moderne wereld studeerden 12 studenten af en las het panel 6 scripties. De richting Western Esotericism had eveneens 12 afgestudeerden en ook hier bestudeerde het panel 6 scripties. Verder hielden de coördinator en voorzitter in de selectie rekening met variatie in onderwerpkeuze, afstudeervariant, begeleiding en beoordeling.

De panelleden bestudeerden het zelfevaluatie-rapport, de eindwerken en de bijbehorende beoordelingsformulieren en stuurden hun bevindingen op naar de secretaris. De secretaris verzamelde de vragen en opmerkingen van het panel in een document en verspreidde dit onder de panelleden.

Voorafgaand aan het bezoek hield het panel een vooroverleg waarin de voorlopige bevindingen naar aanleiding van de zelfevaluatie-rapporten, de gelezen scripties en de taakverdeling ter sprake kwamen.

Bezoek

Het visitatiebezoek aan de Universiteit van Amsterdam vond plaats op 13 en 14 november 2019. Tijdens het bezoek bestudeerde het panel aanvullend materiaal. Een overzicht van dit materiaal is te vinden in bijlage 5. Het panel sprak met studenten en docenten, het management en verantwoordelijken, alumni en vertegenwoordigers van de examencommissie. Tevens bood het panel studenten en docenten de gelegenheid om informeel met het panel te spreken tijdens een inloopspreekuur. Van deze gelegenheid is geen gebruik gemaakt.

Het panel beëindigde het bezoek met een intern overleg om de voorlopige bevindingen te formuleren. Ter afsluiting van het bezoek gaf de voorzitter een publieke mondelinge toelichting, waarin hij de voorlopige indrukken en algemene observaties van het panel presenteerde.

Consistentie en ijking

De consistentie in de beoordeling is op diverse manieren geborgd:

1. Het panel is zodanig samengesteld dat de voorzitter en/of een aantal panelleden bij meerdere visitatiebezoeken aanwezig was/waren.
2. De coördinator was aanwezig bij het opstellen van de voorlopige bevindingen aan het eind van elk bezoek.

Rapportage

De secretaris schreef een conceptrapport op basis van de bevindingen van het panel en legde dat vervolgens voor aan de coördinator voor een collegiale toets. Daarna heeft de secretaris in overleg met de voorzitter het ontwerprapport voorgelegd aan de andere panelleden, met het verzoek het rapport te bekijken en van feedback te voorzien. Na verwerking van de feedback heeft de voorzitter het herwerkte ontwerprapport doorgenomen en aangevuld of bijgesteld. Vervolgens heeft de secretaris het voorstel van definitief rapport ter informatie aan de panelleden bezorgd. Na akkoord van het panel stuurde de coördinator het rapport naar de faculteit met het verzoek om feitelijke onjuistheden te melden. De feitelijke onjuistheden zijn na overleg tussen de coördinator en de voorzitter door de secretaris gecorrigeerd. Vervolgens heeft het panel het rapport vastgesteld en heeft de secretaris het toegestuurd aan de faculteit en aan het College van Bestuur van de universiteit.

Definitie oordelen

In overeenstemming met het Beoordelingskader 2018 voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO heeft het panel de volgende definities voor de beoordeling van de afzonderlijke standaarden gehanteerd:

Basiskwaliteit

De kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een *associate degree*-, bachelor- of masteropleiding binnen het hoger onderwijs.

Voldoet

De opleiding voldoet op de standaard aan basiskwaliteit.

Voldoet ten dele

De opleiding voldoet in belangrijke mate aan basiskwaliteit op de standaard maar er zijn verbeteringen nodig om volledig aan de standaard te voldoen.

Voldoet niet

De opleiding voldoet niet aan basiskwaliteit op de standaard.

In overeenstemming met het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO heeft het panel de volgende definities gehanteerd voor de beoordeling van de opleiding als geheel:

Positief

Op alle standaarden 'voldoet'.

Positief onder voorwaarden

Standaard 1 'voldoet' en maximaal op twee standaarden een 'voldoet ten dele' waarbij het panel het opleggen van voorwaarden adviseert.

Negatief

In de volgende situaties:

- 'voldoet niet' op een of meer standaarden;
- 'voldoet ten dele' op standaard 1;
- 'voldoet ten dele' op een of twee standaarden waarbij het panel niet adviseert om voorwaarden op te leggen;
- op drie of meer standaarden 'voldoet ten dele'.

SAMENVATTEND OORDEEL VAN HET PANEL

Bacheloropleiding Religiewetenschappen

Beoogde leerresultaten

Het panel is van oordeel dat de bacheloropleiding Religiewetenschappen een helder geformuleerd profiel heeft. De opleiding maakt heldere keuzes in het profiel. Gekozen is voor een opleiding Religiewetenschappen met een duidelijke geografische focus op (de vervlechting van) de religieuze tradities van Europa en het Midden-Oosten en met een temporale insteek, waarbij de nadruk ligt op 'lived religion', religie en religieuze fenomenen zoals ze vandaag de dag worden beleefd en uitgeoefend en waarbij vraagstukken altijd in de context van hun voorgeschiedenis worden bestudeerd.

Het profiel van de bacheloropleiding is passend in de ogen van het panel. De opleiding biedt volgens het panel een goede combinatie tussen een brede religiewetenschappelijke vorming en ruimte voor verdieping in een deelgebied naar keuze. Het is zeer te spreken over de grote nadruk die de opleiding sinds de vorige visitatie heeft gelegd op het aanleren van onderzoeks- en schrijfvaardigheden. Ook is het panel positief over de plannen voor de vernieuwing van de opleiding door opties aan te bieden voor een *double degree* of een tweede specialisatie.

De beoogde leerresultaten van de opleiding zijn wat betreft niveau en oriëntatie passend voor een wetenschappelijke bacheloropleiding. Ze sluiten duidelijk aan bij het profiel van de opleiding en passen binnen de geldende kaders in het vakgebied. De opleidingsspecifieke eindtermen van de bacheloropleiding zijn hoofdzakelijk gericht op doorstroom naar een masteropleiding. De algemene eindtermen zetten in op algemene vaardigheden die breed inzetbaar zijn in het werkveld voor een afgestudeerd religiewetenschapper.

Onderwijsleeromgeving

Het panel is positief over de opzet van het onderwijsprogramma. Het heeft een duidelijke opbouw en een heldere structuur. Deze opzet ondersteunt studenten om de beoogde leerresultaten te behalen. Het panel stelt dat de bacheloropleiding een goede balans kent tussen het verkrijgen van een brede basis in de religiewetenschappen en ruimte biedt voor verdieping en specialisatie. De grote mate van flexibiliteit in de opleiding is een sterk punt. Het panel is positief over de wijze waarop de opleiding de leerlijn academische vaardigheden heeft ontwikkeld en deze heeft versterkt sinds de vorige visitatie.

De leerlijnen van de opleiding voldoen, maar zouden wellicht anders geformuleerd kunnen worden. Het panel reikt daarbij de suggestie aan om deze thematisch en vanuit het opleidingsprofiel in te steken, of om een leerlijn interdisciplinariteit toe te voegen.

Het panel concludeert dat de opleiding studenten op passende wijze stimuleert kritisch te reflecteren. De opleiding heeft een goed georganiseerd afstudeertraject. Het panel geeft wel mee dat de scriptiewerkgroepen voor een optimaal resultaat strakker georganiseerd mogen worden. De opleiding is studeerbaar, mede door de aandacht die de Faculteit der Geesteswetenschappen (FGw) hier recent aan heeft besteed. Ook het systeem van studiebegeleiding is goed georganiseerd.

De gehanteerde onderwijsvormen voldoen. Het panel is te spreken over het gevarieerde, intensieve, kleinschalige en stimulerende onderwijs. Het roept de opleiding op om meer gebruik te maken van de 'laboratoriummogelijkheden' die de stad Amsterdam biedt, zoals in enkele vakken al het geval is.

De staf van de opleiding functioneert uitstekend volgens het panel. Verschillende docenten zijn internationaal toonaangevende experts binnen hun vakgebied en beschikken over de vereiste didactische expertise. Door aankomende veranderingen in de personele samenstelling van de staf is het van belang dat de FGw beleid formuleert om de duurzame borging van de expertises en de noodzakelijke kwaliteit en kwantiteit van de staf te garanderen. Het panel ziet hierin een taak voor

het faculteitsbestuur om de onzekerheid over de toekomst onder stafleden weg te nemen. Ook acht het panel het van belang dat het bestuur voorziet in oplossingen voor de werkdruk.

Toetsing

De toetsing binnen de opleiding is in lijn met het facultaire toetsbeleid en is goed op orde. De opleiding heeft een duidelijk toetsplan waarin de vakleerdoelen worden gekoppeld aan de beoogde leerresultaten van de opleiding, en per vak zijn uitgewerkt in toetsregelingen. Het panel heeft een zeer goede indruk gekregen van het systeem van toetsing binnen de opleiding. Ze maakt gebruik van een brede variëteit aan toetsvormen die passen bij het niveau en de vakinhoud. Docenten stellen op deugdelijke wijze toetsen samen en dragen gezamenlijk zorg voor de kwaliteitsborging. Het panel meent dat het vier ogenprincipe goed is geïmplementeerd en dat studenten op passende en transparante wijze worden geïnformeerd over toetsing. Het panel kan daarom vaststellen dat de opleiding over een adequaat en transparant systeem van toetsing beschikt.

De beoordeling van de eindwerken in de bacheloropleiding is over het algemeen goed op orde. Het panel formuleert een aantal aanbevelingen om het goed functioneren van het beoordelingsproces verder te consolideren: 1) stel in alle gevallen ook een tweede beoordelaar aan voor de bachelorscripties; 2) monitor de cijfermatige beoordelingen van de bachelorscripties zodat het risico van een inflatie van hoge cijfers vermeden wordt; 3) laat deze twee beoordelaars ieder een eigen formulier invullen; 4) handhaaf de woordlimieten voor de eindwerken en neem dit mee in de beoordeling; 5) zorg ervoor dat empirische studies van studenten in lijn met de privacywetgeving en ethische regelgeving worden uitgevoerd.

Het panel is over het algemeen positief over de wijze waarop de examencommissie voor de bacheloropleiding haar taken uitvoert. De commissie houdt onder andere via een gedelegeerde toezicht op de opleiding. Het panel oordeelt dat dit voor de bacheloropleiding goed functioneert.

Gerealiseerde leerresultaten

Het panel constateert dat de gelezen eindwerken van de bacheloropleiding in alle gevallen het niveau halen dat verwacht mag worden van een academische opleiding. De meeste scripties bevatten zorgvuldige analyses en berusten in voorkomend geval op een grondige empirische basis. De methodologische component was niet in alle gevallen even sterk ontwikkeld en verdient daarom volgehouden monitoring. Verder vraagt het panel de opleiding om de onderwerpkeuze van studenten goed te begeleiden, zodat eindwerken voldoende binnen het vakgebied van de religiewetenschappen blijven en daarmee ook aansluiten bij de vastgelegde eindtermen en bij de onderzoeksexpertise van de begeleidende docenten.

Alumni van de opleidingen komen over het algemeen goed terecht. Het panel beveelt de opleidingen aan de alumni nauwer te volgen en actief te betrekken in de reflectie over organisatie en invulling van de curricula. Op deze manier kan de opleiding huidige studenten niet alleen beter voorlichten over het arbeidsmarktperspectief, maar bovendien kan het curriculum nauwer aansluiten op de behoeften van het werkveld voor afgestudeerde religiewetenschappers.

Masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen

Beoogde leerresultaten

Het panel is van oordeel dat de masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen een helder geformuleerd profiel heeft. De opleiding maakt heldere keuzes in het profiel. Gekozen is voor een opleiding met een duidelijke geografische focus op (de vervlechting van) de religieuze tradities van Europa en het Midden-Oosten en met een temporale insteek, waarbij de nadruk ligt op 'lived religion', religie en religieuze fenomenen zoals ze vandaag de dag worden beleefd en uitgeoefend en waarbij vraagstukken altijd in de context van hun voorgeschiedenis worden bestudeerd.

De masteropleiding is opgedeeld in drie specialisaties die duidelijk verschillende accenten leggen. De op onderzoek georiënteerde afstudeerrichting *Western Esotericism* is van wereldklasse, maar

ook de meer maatschappelijk gerichte *tracks Religious Diversity in Europe* en *Islam in the Modern World* hebben een profiel dat het panel waardeert. Ook de wijziging in de opzet van de masteropleiding kan op waardering van het panel rekenen. Het geeft hier wel mee dat voorzichtigheid bij de versmalling van drie naar één afstudeerrichting geboden is. Met name voor het aantrekken van (internationale) studenten is het van belang dat de verschillende expertises en specialisatieopties voldoende zichtbaar blijven van buitenaf, in werving en communicatie.

De beoogde leerresultaten van de opleiding zijn wat betreft niveau en oriëntatie passend voor een wetenschappelijke masteropleiding. Ze sluiten duidelijk aan bij het profiel van de opleiding en passen binnen de geldende kaders in het vakgebied. De opleidings specifieke beoogde leerresultaten van de masteropleiding zijn sterk onderzoeksgericht. De algemene eindtermen zetten in op algemene vaardigheden die breed inzetbaar zijn in het werkveld voor een afgestudeerd religiewetenschapper.

Onderwijsleeromgeving

Het panel is positief over de opzet van het onderwijsprogramma. Het heeft een duidelijke opbouw en een heldere structuur. Deze opzet ondersteunt studenten om de beoogde leerresultaten te behalen. De masteropleiding biedt studenten op gepaste wijze de mogelijkheid om zich te specialiseren in een van de deelgebieden van de religiewetenschappen. Het panel is positief over de flexibiliteit en het ruime aanbod aan keuzevakken.

De leerlijnen van de opleiding voldoen, maar zouden wellicht anders geformuleerd kunnen worden. Het panel reikt daarbij de suggestie aan om deze thematisch en vanuit het opleidingsprofiel in te steken, of om een leerlijn interdisciplinariteit toe te voegen.

Het panel concludeert dat de opleiding studenten op passende wijze stimuleert kritisch te reflecteren. De opleiding heeft een goed georganiseerd afstudeertraject. Het panel geeft wel mee dat de scriptiewerkgroepen voor een optimaal resultaat strakker georganiseerd mogen worden. Beide opleidingen zijn studeerbaar, mede door de aandacht die de FGW hier recent aan heeft besteed. Ook het systeem van studiebegeleiding is goed georganiseerd.

De gehanteerde onderwijsvormen voldoen. Het panel is te spreken over het gevarieerde, intensieve, kleinschalige en stimulerende onderwijs. Het roept de opleiding op om meer gebruik te maken van de 'laboratoriummogelijkheden' die de stad Amsterdam biedt, zoals in enkele vakken al het geval is.

Het panel acht de keuze voor het gebruik van de Engelse taal in de masteropleiding logisch en de argumenten die de opleiding daarvoor aandraagt steekhoudend. Het dringt er bij de opleiding wel op aan om studenten ook met andere wetenschappelijke forumtalen in aanraking te brengen en om studenten te blijven stimuleren om zoveel mogelijk onvertaald werk te bestuderen. Ook zou het graag zien dat het faculteitsbestuur het personeel meer handvatten aanreikt voor het geven van onderwijs in een interculturele setting.

De staf functioneert uitstekend volgens het panel. Verschillende docenten zijn internationaal toonaangevende experts binnen hun vakgebied en beschikken over de vereiste didactische expertise. Door aankomende veranderingen in de personele samenstelling van de staf is het van belang dat de FGW beleid formuleert om de duurzame borging van de expertises en de noodzakelijke kwaliteit en kwantiteit van de staf te garanderen. Het panel ziet hierin een taak voor het faculteitsbestuur om de onzekerheid over de toekomst onder stafleden weg te nemen. Ook acht het panel het van belang dat het bestuur voorziet in oplossingen voor de werkdruk.

Toetsing

De toetsing binnen de opleiding is in lijn met het facultaire toetsbeleid en is goed op orde. De opleiding heeft een duidelijk toetsplan waarin de vakleerdoelen worden gekoppeld aan de beoogde leerresultaten van de opleiding, en per vak zijn uitgewerkt in toetsregelingen. Het panel heeft een zeer goede indruk gekregen van het systeem van toetsing binnen de opleiding. Ze maakt gebruik

van een brede variëteit aan toetsvormen die passen bij het niveau en de vakinhoud. Docenten stellen op deugdelijke wijze toetsen samen en dragen gezamenlijk zorg voor de kwaliteitsborging. Het panel meent dat het vier ogenprincipe goed is geïmplementeerd en dat studenten op passende en transparante wijze worden geïnformeerd over toetsing. Het panel kan daarom vaststellen dat de opleiding over een adequaat en transparant systeem van toetsing beschikt.

De beoordeling van de eindwerken in de masteropleiding is over het algemeen goed op orde. Het panel formuleert een aantal aanbevelingen om het goed functioneren van het beoordelingsproces te consolideren: 1) voorkom de mogelijkheid dat er vaste koppels van beoordelaars ontstaan door de tweede beoordelaar niet door de begeleider en student, maar door de examencommissie aan te laten stellen; 2) laat deze twee beoordelaars ieder een eigen formulier invullen; 3) handhaaf de woordlimieten voor de eindwerken en neem dit mee in de beoordeling; 4) zorg ervoor dat empirische studies van studenten in lijn met de privacywetgeving en ethische regelgeving worden uitgevoerd.

Het panel is over het algemeen positief over de wijze waarop de examencommissie haar taken uitvoert. De commissie houdt onder andere via een gedelegeerde toezicht op de opleiding. Voor de masteropleiding stelt het panel vast dat de religiewetenschappers wat minder in beeld zijn, onder andere door de grote reikwijdte van deze commissie. Het panel adviseert de faculteit derhalve om de capaciteit van de examencommissie uit te breiden of om het aantal opleidingen onder haar verantwoordelijkheid te verminderen.

Gerealiseerde leerresultaten

Het panel constateert dat de gelezen eindwerken van de masteropleiding in alle gevallen het niveau halen dat verwacht mag worden van deze academische opleiding. De meeste scripties bevatten zorgvuldige analyses en berusten in voorkomend geval op een grondige empirische basis. De methodologische component was niet in alle gevallen even sterk ontwikkeld en verdient daarom volgehouden monitoring. Verder vraagt het panel de opleiding om de onderwerpkeuze van studenten goed te begeleiden, zodat eindwerken voldoende binnen het vakgebied van de religiewetenschappen blijven.

Alumni van de opleiding komen over het algemeen goed terecht. Het panel beveelt de opleidingen aan de alumni nauwer te volgen en actief te betrekken in de reflectie over organisatie en invulling van de curricula. Op deze manier kan de opleiding huidige studenten niet alleen beter voorlichten over het arbeidsmarktperspectief, maar bovendien kan het curriculum nauwer aansluiten op de behoeften van het werkveld voor afgestudeerde religiewetenschappers.

Het panel beoordeelt de Standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling als volgt:

Bacheloropleiding Religiewetenschappen

Standaard 1: Beoogde leerresultaten	voldoet
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoet
Standaard 3: Toetsing	voldoet
Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten	voldoet

Algemeen eindoordeel positief

Masteropleiding Theologie & Religiewetenschappen

Standaard 1: Beoogde leerresultaten	voldoet
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoet
Standaard 3: Toetsing	voldoet
Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten	voldoet

Algemeen eindoordeel positief

De voorzitter, Prof. dr. M. (Marc) Vervenne, en de secretaris, A.P. (Anke) van Wier MA, van het panel verklaren hierbij dat alle panelleden kennis hebben genomen van dit rapport en instemmen met de hierin vastgestelde oordelen. Zij verklaren ook dat de beoordeling in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Datum: 19-3-2020

BEHANDELING VAN DE STANDAARDEN UIT HET BEOORDELINGSKADER VOOR DE BEPERKTE OPLEIDINGSBEOORDELING

De bacheloropleiding Religiewetenschappen en de masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen van de Universiteit van Amsterdam (UvA) worden aangeboden door de Faculteit der Geesteswetenschappen (FGw). De bacheloropleiding valt onder het *College of Humanities* (CoH) van de FGw, de masteropleiding onder de *Graduate School of Humanities* (GSH).

Standaard 1: Beoogde leerresultaten

De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Bevindingen

Algemeen profiel

De bacheloropleiding Religiewetenschappen en de masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen richten zich op de bestudering van religie vanuit een neutraal, religiewetenschappelijk perspectief. Beide opleidingen kenmerken zich door een multi- en interdisciplinaire insteek, waarbij perspectieven vanuit de sociale wetenschappen en de geesteswetenschappen worden gecombineerd. De opleidingen hebben een focus op 'lived religion', religie en religieuze fenomenen zoals ze vandaag de dag worden beleefd en uitgeoefend. Hierbij bestuderen de opleidingen hedendaagse vraagstukken altijd in de context van hun voorgeschiedenis.

De opleidingen richten zich voornamelijk op de religieuze tradities van Europa en het Midden-Oosten, waarbij ook de interactie en de verwevenheid van deze tradities onderwerp van studie zijn. De opleidingen onderscheiden zich in het veld door de focus op heterodoxe vormen van religie, d.w.z. afwijkend van de norm. De speciale aandacht voor de zogenoemde 'Westerse esoterie' acht het panel zeer bijzonder. Daarmee komen de opleidingen in de ogen van het panel tegemoet aan een behoefte om de diffuse religieuze fenomenen en bewegingen die in de huidige maatschappelijke context (weer) aan invloed winnen, wetenschappelijk te bestuderen en studenten te vormen die in staat zijn daarmee kritisch om te gaan.

Opleidingsprofiel bacheloropleiding Religiewetenschappen

De bacheloropleiding Religiewetenschappen maakt heldere keuzes in de profilering volgens het panel. De geografische focus is duidelijk, en ook de contemporaine insteek kan op de goedkeuring van het panel rekenen. De plaatsing van de opleiding in de multireligieuze context van de stad Amsterdam is ook een pluspunt. Het panel is zeer te spreken over de grote nadruk die de opleiding sinds de vorige visitatie heeft gelegd op het aanleren van onderzoeks- en schrijfvaardigheden. Het acht het ontwikkelen van deze vaardigheden van groot belang voor een vakgebied met een diffuus werkveld zoals de religiewetenschappen. De opleiding biedt volgens het panel een goede combinatie van een brede religiewetenschappelijke vorming en ruimte voor verdieping in een deelgebied naar keuze.

De opleiding is van plan om binnenkort een herziening uit te voeren. De aanleiding voor die herziening is dat veel studenten de opleiding als tweede studie volgen, na het afronden van een eerste bacheloropleiding, dan wel twee opleidingen tegelijk doen. Ook zijn de vakken van de opleiding populair als keuzevak binnen de FGw. De eigen instroom is met tussen de 5 en 10 studenten per jaar vrij beperkt. De opleiding is daarom voornemens vanaf collegejaar 2020-2021 met een vernieuwde bacheloropleiding te starten. Hierbij zijn er twee mogelijke opties: 1) Een volledige bacheloropleiding (180 EC) Religiewetenschappen, waarbij de student 24 EC in een

andere discipline binnen de FGw zal volgen. In eerste instantie zijn de opleidingen Europese Studies, Geschiedenis, Kunstgeschiedenis, Media en Cultuur, Wijsbegeerte, Arabisch en Hebreeuws geselecteerd voor deze component. Optie 2) is een *double degree* Religiewetenschappen: een pakket van ten minste 120 EC dat studenten naast een andere bacheloropleiding kunnen volgen. Hiermee krijgen studenten een tweede diploma naast dat van hun eerste opleiding.

Het panel staat positief tegenover de mogelijkheid om Religiewetenschappen te combineren met andere geesteswetenschappelijke of sociaalwetenschappelijke opleidingen aan de UvA. Dat de opleiding die combinaties in de toekomst nog verder wil versterken, kan op de goedkeuring van het panel rekenen, niet enkel om de instroom van studenten te verhogen, maar evenzeer om de interdisciplinaire dialoog te verstevigen.

Opleidingsprofiel masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen

De Engelstalige masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen is opgesplitst in drie afstudeerrichtingen. In de specialisatie *Religious Diversity in Europe* bestuderen studenten op interdisciplinaire wijze de historische, culturele en maatschappelijke aspecten van het verleden en heden van religieuze diversiteit in Europa. Binnen de afstudeerrichting *Western Esotericism* bestuderen studenten de historische en culturele aspecten van esoterische stromingen binnen de westerse cultuur in zowel verleden als heden. Binnen de richting *Islam in the Modern World* bestuderen studenten op interdisciplinaire wijze de historische, religieuze en politieke aspecten van de rol en plaats van de Islam in de moderne samenleving, zowel in Europa als in de islamitische wereld. Voor deze afstudeerrichting wordt samengewerkt met de zusteropleiding Theologie en Religiewetenschappen van de Universiteit Utrecht. Het panel is zeer positief over deze samenwerking en stelt dat die synergie beide opleidingen versterkt.

Het panel is te spreken over het profiel van de masteropleiding. Het stelt echter wel dat er slechts in beperkte mate te spreken valt van een overkoepelend opleidingsprofiel. De drie *tracks* hebben namelijk allemaal een eigen identiteit. Met name voor de afstudeerrichting *Western Esotericism* viel het in de gesprekken op dat staf en studenten deze afstudeerrichting als een opleiding op zichzelf beschouwen. Het panel begrijpt dat dit zo ervaren wordt. De Amsterdamse expertise op het gebied van de westerse esoterie geniet wereldfaam en veel studenten kiezen specifiek voor een studie in deze specialisatie. Ook hebben studenten van deze afstudeerrichting een sterkere onderzoeksinteresse, waar studenten van de andere twee richtingen eerder maatschappelijk geïnteresseerd zijn, zo bleek uit de gesprekken met studenten en alumni.

Ook de masteropleiding is van plan vanaf het collegejaar 2020-2021 met een vernieuwd programma te starten. Dit programma zal de naam *Spirituality and Religion* dragen. In dit programma zijn er geen drie afzonderlijke *tracks* meer, maar één opleidingsprogramma waarin studenten twee uitstroomprofielen kunnen selecteren. Deze uitstroomprofielen zijn *Spirituality and Esotericism in Western Culture* en *Religion and Spirituality in Post-secular Societies*. Deze verandering is onder andere ingegeven door de geringe studentenaantallen in de afzonderlijke *tracks*. De huidige opleiding als geheel heeft een jaarlijkse instroom van tussen de 15 en 20 studenten, waarbij er voor de verschillende tracks tussen de 5 en 10 studenten overblijven.

De veranderingsplannen kunnen op begrip rekenen van het panel. Het vernam echter tijdens het bezoek dat de meeste studenten specifiek voor een van de afstudeerrichtingen hadden gekozen en niet zozeer voor het programma als geheel. Het panel stelde vast dat, hoewel de drie *tracks* intern samenhangend zijn, er in beperkte zin sprake is van één opleiding. Met name studenten van de *track Western Esotericism* leken zich niet als studenten 'Theologie en Religiewetenschappen' te beschouwen. Het geeft de opleiding daarom mee dat de versmalling van drie naar één richting zeer zorgvuldig uitgevoerd moet worden. Hierbij is het met name van belang dat de verschillende expertises en specialisaties nog wel steeds gemakkelijk gevonden kunnen worden door aanstaande studenten, zeker voor de internationale populatie die traditioneel door de afstudeerrichting *Western Esotericism* wordt aangetrokken.

Beoogde leerresultaten

De eindtermen van de bacheloropleiding vallen uiteen in twee categorieën: algemene eindtermen, geldend voor alle bacheloropleidingen van de FGw, en opleidingsspecifieke eindtermen. De eindtermen zijn geformuleerd aan de hand van de Dublin-descriptoren, waarmee niveau en oriëntatie geborgd worden. Ze passen binnen het domeinspecifieke referentiekader (DSRK) voor de opleidingen Religiewetenschappen. Het panel acht de doelstellingen, het profiel en de eindtermen van de bacheloropleiding Religiewetenschappen helder bepaald. Het stelt dat de eindtermen, zoals ze verwoord zijn, een stevige academisch grondslag voor de kritische reflectie over en de omgang met religies en aanverwante fenomenen garanderen. In de eindtermen legt de opleiding de nadruk op zowel de studie van dominante als van gemarginaliseerde religieuze stromingen. Ook klinkt het profiel van de opleiding er duidelijk in door. De bewuste inbedding in de multiculturele context van de stad Amsterdam is een pluspunt. Van directe aansluiting op de verwachtingen van het werkveld is minder sprake in de eindtermen van de bacheloropleiding. Die opleiding is met name ingestoken als voorbereiding op een masteropleiding. Het panel acht de beoogde leerresultaten hiervoor zeker gepast. Verder geeft het aan dat studenten vaardigheden worden bijgebracht die relevant zijn voor de arbeidsmarkt.

In de beoogde leerresultaten voor de masteropleiding zijn drie categorieën te onderscheiden: algemene eindtermen, vakspecifieke eindtermen en *track*-specifieke eindtermen. Het panel acht de eindtermen van alle drie de categorieën gepast voor de opleiding. Ook voor de masteropleiding zijn de beoogde leerresultaten geformuleerd aan de hand van de Dublin-descriptoren en ze sluiten aan bij het DSRK. Het panel stelt dat de beoogde leerresultaten zodanig verwoord zijn dat ze een evenwichtig programma van drie onderscheiden *tracks* op stevige academische grondslagen garanderen. Ook qua niveau en inhoud voldoen de eindtermen aan wat verwacht mag worden. De eindtermen van de drie *tracks* zijn sterk onderzoeksgericht. De algemene eindtermen zetten in op algemene (academische) vaardigheden die breed inzetbaar zijn in het werkveld van een afgestudeerd religiewetenschapper.

Overwegingen

Het panel is van oordeel dat de bacheloropleiding Religiewetenschappen en de masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen een helder geformuleerd profiel hebben. De opleidingen maken heldere keuzes in het profiel. Gekozen is voor een opleiding Religiewetenschappen met een duidelijke geografische focus op (de vervlechting van) de religieuze tradities van Europa en het Midden-Oosten en met een temporale insteek waarbij de nadruk ligt op 'lived religion', religie en religieuze fenomenen zoals ze vandaag de dag worden beleefd en uitgeoefend, waarbij vraagstukken altijd in de context van hun voorgeschiedenis worden bestudeerd.

Het profiel van de bacheloropleiding is passend in de ogen van het panel. De opleiding biedt volgens het panel een goede combinatie tussen een brede religiewetenschappelijke vorming en ruimte voor verdieping in een deelgebied naar keuze. Het is zeer te spreken over de grote nadruk die de opleiding sinds de vorige visitatie heeft gelegd op het aanleren van onderzoeks- en schrijfvaardigheden. Ook is het panel positief over de plannen voor de vernieuwing van de opleiding door opties aan te bieden voor een *double degree* of een tweede specialisatie.

De masteropleiding is opgedeeld in drie specialisaties die duidelijk verschillende accenten leggen. De op onderzoek georiënteerde afstudeerrichting *Western Esotericism* is van wereldklasse, maar ook de meer maatschappelijk gerichte *tracks Religious Diversity in Europe* en *Islam in the Modern World* hebben een profiel dat het panel waardeert. Ook de wijziging in de opzet van de masteropleiding kan op waardering van het panel rekenen. Het geeft hier wel mee dat voorzichtigheid bij de versmalling van drie naar één afstudeerrichting geboden is. Met name voor het aantrekken van (internationale) studenten is het van belang dat de verschillende expertises en specialisatieopties voldoende zichtbaar blijven van buitenaf, in werving en communicatie.

De beoogde leerresultaten van beide opleidingen zijn wat betreft niveau en oriëntatie passend voor respectievelijk een wetenschappelijke bachelor- en een masteropleiding. Ze sluiten duidelijk aan bij

het profiel van de beide opleidingen en passen binnen de geldende kaders in het vakgebied. De eindtermen van de bacheloropleiding zijn hoofdzakelijk gericht op doorstroom naar een masteropleiding. De beoogde leerresultaten van de masteropleiding zijn sterk onderzoeksgericht. De algemene eindtermen zetten in op algemene vaardigheden die breed inzetbaar zijn in het werkveld voor een afgestudeerd religiewetenschapper.

Conclusie

Bacheloropleiding Religiewetenschappen: het panel beoordeelt Standaard 1 als 'voldoet'.

Masteropleiding Theologie & Religiewetenschappen: het panel beoordeelt Standaard 1 als 'voldoet'.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Bevindingen

Programma bacheloropleiding Religiewetenschappen

De driejarige bacheloropleiding Religiewetenschappen kent een instroom van ongeveer 5 tot 15 studenten per jaar. Het programma (zie Bijlage 3) bestaat uit zes semesters (180 EC), elk georganiseerd volgens het algemene 8-8-4 rooster van de UvA, met twee langere blokken met een looptijd van acht weken en één kortere module van vier weken. Het programma bestaat uit een brede propedeuse met daarin algemene en inleidende overzichtsvakken. De twee jaren die daarop volgen zijn verdiepend en specialiserend van aard, waarbij het tweede jaar voornamelijk op de verdieping gericht is en het derde jaar mogelijkheden tot specialisatie in deelgebieden biedt.

De opleiding is opgebouwd aan de hand van twee leerlijnen. De eerste leerlijn richt zich op kennis en inzicht, toepassing en oordeelsvorming. Deze leerlijn start in het eerste studiejaar door vooral nadruk te leggen op het vergaren van kennis en het ontwikkelen van inzicht. Hiervoor worden onder andere modules aangeboden waarin studenten kennis maken met de grote wereldreligies. Het tweede jaar richt zich op het vergaren van kennis en het ontwikkelen van inzicht op een meer verdiepend niveau, met daarbij veel aandacht voor het toepassen van die kennis en dat inzicht, onder andere in de vakken *Western culture and counterculture* en in Religiewetenschappen II en III. Uiteindelijk gaat de oordeelsvorming een centrale plaats innemen in het tweede jaar, onder andere in de vakken Godsdienstsociologie, Religies in de hedendaagse samenleving en in Onderzoeksvaardigheden I en II. In het derde jaar verwerven studenten specialistische dan wel verbredende kennis door het volgen van keuzevakken of van een minor in een ander vakgebied; door het schrijven van een bachelorscriptie spitsen ze zich dan weer toe op hun specialisatie. Het panel acht dit een passende invulling van de eerste leerlijn.

De tweede leerlijn, die van beperktere omvang is, richt zich op academische vaardigheden. Deze leerlijn volgt duidelijk uit de eindtermen. Zij is sinds de vorige visitatieronde verstevigd en beter verankerd in het programma. Academische vaardigheden worden door de opleiding uitgesplitst in onderzoeksvaardigheid, schrijfvaardigheid en academische houding. Het panel is zeer te spreken over de structurele aandacht die de opleiding heeft voor de ontwikkeling van academische vaardigheden. De leerlijn is sterk ingezet en is duidelijk te volgen door de opleiding heen.

Beide leerlijnen zijn passend voor het programma en adequaat vormgegeven. Wel acht het panel ze tamelijk klassiek georganiseerd. Het geeft de opleiding daarom ter overweging mee dat, zeker vanuit een wervingsoogpunt, het interessant kan zijn de leerlijnen thematisch in te vullen vanuit het opleidingsprofiel, in plaats van de huidige formulering aan de hand van de Dublin-descriptoren. Ook is het wellicht waardevol om voor de vernieuwde bacheloropleiding een leerlijn 'interdisciplinariteit' in te bouwen, zodat ook dat onderdeel van het opleidingsprofiel op inzichtelijke wijze is vormgegeven.

Het afstudeertraject is geconcentreerd in de laatste twee blokken van het derde studiejaar. Voor het afstudeertraject is een uitstekende door de examencommissie goedgekeurde scriptiehandleiding opgesteld. De scriptie heeft een omvang van 12 EC. Studenten volgen voor het schrijven van hun scriptie verplichte scriptiewerkgroepen. De scriptiewerkgroep start al in het eerste semester van het derde studiejaar. In deze fase worden studenten begeleid bij het opstellen van een onderzoeksvraag en -voorstel. In het vierde blok worden ze gekoppeld aan een begeleider, bij wie het schrijven van de scriptie in de laatste twee blokken plaatsvindt. Hoewel het panel begreep dat er de laatste jaren wat rooster- en bemensingsproblemen waren rondom de scriptiewerkgroepen, constateerde het dat studenten de werkgroepen waarderen en behulpzaam achten. Het panel stelde wel vast dat studenten deze werkgroepen nog als tamelijk vrijblijvend ervaren. Het adviseert derhalve de werkgroepen strakker te organiseren, zodat studenten meer gestructureerd begeleid worden bij het afstudeertraject. Verder is het panel van oordeel dat het afstudeertraject als geheel goed is ingericht.

Overkoepelend stelt het panel dat het onderwijsprogramma van de opleiding op logische en duidelijke wijze is samengesteld. Ook is het tevreden over de goede aansluiting van de verschillende onderwijsmodules op de eindtermen. De oriëntatie van het programma is passend. Studenten worden vanaf het begin van de opleiding uitgedaagd om kritisch te reflecteren op de studiestof. Het panel waardeert ook de grote keuzevrijheid die studenten binnen het programma hebben. Hiermee is het programma in de ogen van het panel voldoende studentgericht. Met zowel religiewetenschappelijke keuzevakken als de mogelijkheid om vakken te kiezen uit het bredere aanbod binnen de FGw hebben studenten ruime gelegenheid om eigen accenten in de opleiding aan te brengen. Ook de mogelijkheden om de keuzeruimte aan te wenden voor buitenlandstudie of stages acht het panel positief. Studenten waarderen deze vrijheid ten zeerste, zo blijkt uit het studentenhoofdstuk en uit de gesprekken die het panel met studenten voerde. Het panel prijst de opleiding voor haar prestatie een flexibel, maar samenhangend en doordacht programma samen te stellen.

Programma masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen

De eenjarige masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen (60 EC) kent een jaarlijkse instroom van tussen de 15 en 20 studenten. Ook deze opleiding is georganiseerd volgens het 8-8-4 systeem. De afstudeerrichtingen *Religious Diversity in Europe* en *Islam in the Modern World* kennen een gelijke structurering: studenten volgen 24 EC aan *core courses*, verdeeld in vier vakken van elk 6 EC. Het eerste vak is een gezamenlijke cursus voor beide specialisaties: *Key Debates in Religious Studies*. De overige kern cursussen zijn verschillend voor de twee *tracks*. Daarnaast kunnen studenten hun studieprogramma verbreden en verdiepen met keuzevakken. Ten minste een van die keuzevakken (6 EC) kiezen zij uit een lijst van *track specific electives* die aansluiten bij hun afstudeerrichting. Ze kunnen ook de hele keuzeruimte invullen met *track specific electives*. Daarnaast hebben studenten vrije keuze uit twee keuzevakken (12 EC) uit een van de overige *tracks* -in Religiewetenschappen, uit het aanbod van de FGw of uit vakken van andere faculteiten van de UvA. Ten slotte schrijven studenten een masterscriptie van 18 EC. De afstudeerrichting *Western Esotericism* heeft een ietwat afwijkende structuur. Die afstudeerrichting kent 12 EC aan *core courses*, 24 EC aan *electives* en een scriptie van 18 EC. Studenten van alle afstudeerrichtingen kunnen de vrije keuzeruimte aanwenden voor een stage (6-12 EC).

De opleiding is opgebouwd aan de hand van vijf leerlijnen, die alle aan de Dublin-descriptoren zijn ontleend. Het gaat om de volgende leerlijnen: 1) Gevorderde kennis en inzicht, 2) Toepassing van kennis en inzicht, 3) Oordeelsvorming, 4) Communicatie, en 5) Leervaardigheden. De opleiding garandeert een goede aansluiting van het curriculum op de beoogde leerresultaten doordat de vakken binnen deze leerlijnen zijn geplaatst, door de directe koppeling van leerlijnen aan de eindtermen en door het format van de Dublin-descriptoren. Ook hier wil het panel meegeven dat het wellicht interessant is om voor de herziene masteropleiding de leerlijnen thematisch in te richten en in te steken vanuit het opleidingsprofiel.

Het afstudeertraject is georganiseerd in het tweede semester van de opleiding. Dit traject voldoet in de ogen van het panel. De masteropleiding maakt gebruik van een heldere handleiding voor het scriptietraject. Zonder dat dit verplichtend is, kunnen studenten onder begeleiding hun onderzoeksplan opstellen als onderdeel van de *Thesis Tutorial*. De thesis-supervisor begeleidt studenten in de redactie van het onderzoeksvorstel indien zij voor de *tutorial* kiezen. Zij kunnen bijgevolg hun onderzoek individueel organiseren, in overleg met hun begeleider. Van studenten wordt in elk geval verwacht dat zij aan het einde van het eerste of aan het begin van het tweede semester een begeleider zoeken. In overleg met de student wordt de tweede begeleider geselecteerd (zie ook standaard 3), die ook naar het onderzoeksvorstel kijkt. Studenten moeten de scriptie binnen een jaar na het akkoord op het onderzoeksvorstel inleveren. Dat alles maakt duidelijk dat de thesisbegeleiding stevig is opgezet.

Het panel oordeelt dat het programma van de masteropleiding goed doordacht is. In de kern cursussen van de verschillende *tracks* wordt dieper ingegaan op wetenschappelijke benaderingen en onderzoeksmethoden. Daarnaast is het programma flexibel en studentgericht, zodat studenten ruimte hebben voor profilering en daarbij hun onderzoeksinteresse kunnen ontwikkelen. Het panel begreep uit het studentenhoofdstuk en de gesprekken die het voerde dat studenten deze flexibiliteit hogelijk waarderen.

Onderwijsvormen

Door de kleine schaal van beide opleidingen is het onderwijs erg intensief, met veel ruimte voor discussie. Studenten van beide opleidingen geven aan dat, mede omdat regelmatig keuzevakstudenten aanschuiven, er een stimulerende onderwijsomgeving gecreëerd wordt. De aanwezigheid van bijvakstudenten, hoewel soms lastig volgens studenten en docenten omdat niet iedereen dezelfde voorkennis heeft, leidt er bovendien toe dat studenten hun eigen denkkaders bevragen. Docenten van de opleidingen geven aan dat de kleine groepen hen in staat stellen om onderwijs op maat te leveren. Het panel waardeert onder andere dat docenten leeslijsten opstellen die aansluiten op de interesses van individuele studenten.

Studenten van de bacheloropleiding hebben gemiddeld tussen de vier en zes contacturen per vak per week; studenten van de masteropleiding hebben minstens drie contacturen per vak per week. Studenten zijn positief over de onderwijsvormen. Ze waarderen dat vakken over het algemeen meerdere vormen hanteren. In het eerste jaar van de bacheloropleiding is het bijvoorbeeld gebruikelijk om onderwijsblokken van drie uur aan te bieden. Daarbij is het eerste uur bijvoorbeeld een hoorcollege, het tweede uur een bespreking van opdrachten en het derde uur voorbehouden voor presentaties. De gehanteerde onderwijsvormen voldoen volgens het panel. Het stelt echter wel vast dat de onderwijsvormen tamelijk klassiek zijn. Het panel beveelt de opleidingen aan meer te doen met het 'laboratorium Amsterdam', zoals bijvoorbeeld in het bachelorvak Religiewetenschap II al wel het geval is. In dit vak voeren studenten een kleinschalig antropologisch onderzoek uit, waarbij ze religieuze fenomenen observeren in de stad. Het panel stimuleert beide opleidingen om meer van dit soort onderwijsvormen en opdrachten in te bouwen.

Onderwijstaal

De bacheloropleiding is in principe Nederlandstalig. Enkele vakken zijn Engelstalig omdat deze door internationale (gast)docenten worden gegeven of omdat ze ook als keuzevak dienen voor uitwisselingsstudenten. De masteropleiding is sinds 2018 volledig Engelstalig. Deze keuze is gemaakt omdat de opleiding studenten wil voorbereiden op het interdisciplinaire, internationale onderzoeksveld van de religiewetenschappen, omdat dit de opleiding openstelt voor internationale studenten en docenten en omdat daarmee een diverse onderwijsleeromgeving gecreëerd wordt en een grotere instroom gerealiseerd kan worden. Het panel acht deze argumenten valide en de keuze voor het Engels in de masteropleiding daarmee een logische.

Het panel wil de opleidingen wel graag meegeven dat de keuze voor het Engels niet automatisch leidt tot een internationale leeromgeving. Het scheppen van een *international classroom* vereist ook een andere didactiek en een bewustzijn van interculturele verschillen onder stafleden en

studenten. Het panel zou graag zien dat de opleidingen en de FGw als geheel hier meer aandacht voor hebben. Ook heeft het panel zorgen over de verdringing van de andere wetenschappelijke forumtalen uit de opleiding door de dominantie van het Engels. Het viel de panelleden op dat er in het studiemateriaal en de bronvermeldingen van de bestudeerde eindwerken veelal vertaald werk gebruikt wordt. Het panel zou graag zien dat studenten meer aangemoedigd worden om met de originele teksten te werken en daarvoor gestimuleerd worden tot het aanleren van nog andere internationale talen dan alleen maar het Engels. Overigens zou dat voor studenten ook ruimere kansen bieden op de Europese arbeidsmarkt.

Onderwijsgevend personeel

De staf van de opleiding is hoofdzakelijk afkomstig uit de capaciteitsgroepen Religiewetenschappen, Geschiedenis van de hermetische filosofie en Geschiedenis. Tijdens het visitatiebezoek kreeg het panel een goede indruk van het onderwijzend personeel. De kwaliteit van het docententeam is zeer hoog volgens het panel. Alle stafleden zijn gepromoveerd en in het bezit van een Basiskwalificatie onderwijs (BKO). Verschillende docenten van de opleiding behoren tot de internationale top van hun vakgebied. Studenten waarderen hun docenten hoog, zowel wat hun wetenschappelijke expertise en onderwijskwaliteiten betreft, als hun toegankelijkheid en hun betrokkenheid bij studenten. Ze geven aan dat docenten een prettige sfeer weten te scheppen in het onderwijs, waarbij ze studenten stimuleren kritisch te denken, maar het ook niet schuwen hun eigen aannames te bevragen.

Het panel vraagt de opleidingen en het faculteitsbestuur om een visie te ontwikkelen op de duurzame borging van de hoge kwaliteit en van de kwantiteit van de staf. Omdat een deel van de kernstaf van de opleiding binnen enkele jaren de pensioengerechtigde leeftijd zal bereiken, is het noodzakelijk om hiervoor tijdig actief beleid te ontwikkelen. Volgens het panel is het van belang om oog te houden voor het behoud van de expertises waarin de staf van de opleidingen uitblinkt. Tevens dient het geboden onderwijs te blijven aansluiten bij de onderzoeksexpertises van de staf. Daarnaast is het van belang om – ook vanwege de zeer hoge werkdruk onder de staf – te voorzien in de aanwezigheid van voldoende gekwalificeerd personeel voor de opleidingen. Het panel begreep van de docenten dat, hoewel de vernieuwing van beide opleidingen expliciet is ingestoken om de werkdruk beheersbaarder te maken, de opeenvolgende herzieningen van de opleidingen een zware wissel trekken op de staf. De aanhoudende onzekerheid over het resultaat van de herzieningen (aangaande de instroom) dragen hier ook aan bij. Desgevraagd liet het faculteitsbestuur het panel weten de problemen te onderkennen en hieraan te werken. Het bestuur gaf te kennen het brede aanbod van de religiewetenschappen op de UvA te willen behouden. Het panel vraagt het faculteitsbestuur om deze intenties ook duidelijk met het docententeam te delen.

Studeerbaarheid en studiebegeleiding

Studenten geven aan dat beide opleidingen in beginsel goed studeerbaar zijn. Beide opleidingen kennen lage rendementen en veel studievertraging die voortkomen uit keuzes van studenten die het hen lastig maakt nominaal af te ronden. Voor de bacheloropleiding wordt dat onder andere veroorzaakt door het hoge aantal studenten die twee studies doen; voor de masteropleiding doordat veel studenten al aan het werk zijn en de opleiding in deeltijd volgen. Het thema studeerbaarheid staat binnen de FGw hoog op de agenda. Sinds de invoering van het 8-8-4 systeem hebben de opleidingen ervoor gekozen per blok maximaal twee vakken tegelijk aan te bieden en te zorgen voor meerdere toetsingsmomenten per blok.

De studiebegeleiding bij de opleidingen is op orde. Door de kleine schaal van de opleidingen is er intensieve begeleiding mogelijk, zowel formeel als informeel. De opleidingen hebben een goed systeem met docenttutoren ingericht en studenten waarderen de persoonlijke aanpak van de begeleiding. Het panel stelde tijdens het locatiebezoek vast dat de religiewetenschappers een hechte gemeenschap vormen.

Overwegingen

Het panel is positief over de opzet van de onderwijsprogramma's. Ze hebben een duidelijke opbouw en een heldere structuur. Deze opzet ondersteunt studenten om de beoogde leerresultaten te behalen. Het panel stelt dat de bacheloropleiding een goede balans kent tussen het verkrijgen van een brede basis in de religiewetenschappen en ruimte biedt voor verdieping en specialisatie. De grote mate van flexibiliteit in de opleiding is een sterk punt. Het panel is positief over de wijze waarop de opleiding de leerlijn academische vaardigheden heeft ontwikkeld en deze heeft versterkt sinds de vorige visitatie. De masteropleiding biedt studenten op gepaste wijze de mogelijkheid om zich te specialiseren in een van de deelgebieden van de religiewetenschappen. Ook voor de masteropleiding is het panel positief over de flexibiliteit en het ruime aanbod aan keuzevakken.

Voor beide opleidingen geldt dat de leerlijnen voldoen, maar wellicht anders geformuleerd kunnen worden. Het panel reikt daarbij de suggestie aan om deze thematisch en vanuit het opleidingsprofiel in te steken, of om een leerlijn interdisciplinariteit toe te voegen.

Het panel concludeert dat de beide opleidingen studenten op passende wijze stimuleren kritisch te reflecteren. De opleidingen hebben een goed georganiseerd afstudeertraject. Het panel geeft wel mee dat de scriptiewerkgroepen voor een optimaal resultaat strakker georganiseerd mogen worden. Beide opleidingen zijn studeerbaar, mede door de aandacht die de FGw hier recent aan heeft besteed. Ook het systeem van studiebegeleiding is goed georganiseerd.

De gehanteerde onderwijsvormen voldoen. Het panel is te spreken over het gevarieerde, intensieve, kleinschalige en stimulerende onderwijs. Het roept de opleidingen op om meer gebruik te maken van de 'laboratoriummogelijkheden' die de stad Amsterdam biedt, zoals in enkele vakken al het geval is.

Het panel acht de keuze voor het gebruik van de Engelse taal in de masteropleiding logisch en de argumenten die de opleiding daarvoor aandraagt steekhoudend. Het dringt er bij de opleiding wel op aan om studenten ook met andere wetenschappelijke forumtalen in aanraking te brengen en om studenten te blijven stimuleren om zoveel mogelijk onvertaald werk te bestuderen. Ook zou het graag zien dat het faculteitsbestuur het personeel meer handvatten aanreikt voor het geven van onderwijs in een interculturele setting.

De staf van de opleidingen functioneert uitstekend volgens het panel. Verschillende docenten zijn internationaal toonaangevende experts binnen hun vakgebied en beschikken over de vereiste didactische expertise. Door aankomende veranderingen in de personele samenstelling van de staf is het van belang dat de FGw beleid formuleert om de duurzame borging van de expertises en de noodzakelijke kwaliteit en kwantiteit van de staf te garanderen. Het panel ziet hierin een taak voor het faculteitsbestuur om de onzekerheid over de toekomst onder stafleden weg te nemen. Ook acht het panel het van belang dat het bestuur voorziet in oplossingen voor de werkdruk.

Conclusie

Bacheloropleiding Religiewetenschappen: het panel beoordeelt Standaard 2 als 'voldoet'.

Masteropleiding Theologie & Religiewetenschappen: het panel beoordeelt Standaard 2 als 'voldoet'.

Standaard 3: Toetsing

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Bevindingen

Toetsbeleid en toetsvormen

Toetsing binnen de bacheloropleiding Religiewetenschappen en de masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen volgt het facultaire toetsbeleid van de FGw. Dit beleid is voor beide opleidingen uitgewerkt in een toetsplan, waarin wordt aangegeven hoe en waar de eindtermen van de opleidingen getoetst worden. Het panel heeft de toetsen en toetsplannen van de opleidingen bekeken, alsmede de toetsmatrices. Ook heeft het met vertegenwoordigers van de opleidingen

gesproken over de invulling van de toetsing en de maatregelen om de validiteit, transparantie en betrouwbaarheid te waarborgen. Op basis hiervan stelt het panel vast dat de toetsing in grote lijnen voldoet. In lijn met het universitaire en facultaire toetsbeleid, dat transparant en efficiënt is en de kwaliteit van de bereikte leerdoelen garandeert, leggen de opleidingen een aantal eigen accenten in de toepassing van dat toetsbeleid. Deze accenten geven volgens het panel aan dat de opleidingen bewust bezig zijn met de toetsing en dat zij zorgvuldig nadenken over de toetsprogramma's.

Het gebruik van het vier-ogen-principe bij het samenstellen van toetsen kan op waardering van het panel rekenen, evenals het organiseren van kalibratiesessies voor zowel eindwerken als reguliere toetsmomenten. Het panel heeft vastgesteld dat de zogenoemde *constructive alignment* van de programma's aanwezig is, dat wil zeggen dat de toetsing en de leeractiviteiten in het onderwijs gericht zijn op de leerdoelen. Het panel stelt dat de bachelor- en masteropleiding gepaste toetsvormen hanteren, afgestemd op het niveau van de opleidingen. Toetsvormen van de bacheloropleiding zijn onder andere: werkstukken, tentamens, essays, presentaties, verwerkingsopdrachten en reflecties. De masteropleiding kent geen klassiek schriftelijke tentamens maar toetst onder andere door literatuurcommentaren, presentaties, *take-home* tentamens en essays. De toetsvormen en de weging zijn opgenomen in de studiegids en daarmee inzichtelijk voor studenten. Het panel waardeert de nadruk die de opleidingen leggen op het toetsen van verschillende vaardigheden. Ook is het positief over het FGw-beleid om bij elk vak meerdere beoordelingsmomenten in te passen, waarbij zowel formatieve als summatieve toetsvormen gebruikt worden. Studenten van beide opleidingen zijn tevreden over de toetsing, die ze als transparant ervaren. Ook geven ze aan voldoende en goede feedback te ontvangen.

Beoordeling van de eindwerken

Het panel kon zich in het algemeen goed vinden in de beoordelingen van de eindwerken van beide opleidingen. De beoordelingssystematiek van beide opleidingen is goed op orde. Het panel is positief over de diverse acties die zijn genomen om de beoordelingsprocedure te verbeteren, zoals de invoering van een uniform en helder beoordelingsformulier voor scripties, de bewaking van het invullen, registreren en archiveren van de beoordelingsformulieren op een digitaal portaal, en waar nodig de verscherping van het toezicht op de toepassing daarvan door docenten.

Het panel geeft enkele aanbevelingen mee om de beoordelingsprocedure, die over het algemeen goed gevolgd wordt, te consolideren. De bacheloropleiding maakt op dit moment alleen van een tweede beoordelaar gebruik indien een eindwerk in de eerste lezing een cijfer lager dan 6,5 of hoger dan 8,5 heeft ontvangen. Dit acht het panel geen wenselijke situatie, ook vanwege de perverse prikkel die hiervan uit kan gaan. Gezien het geringe aantal afstudeerders per jaar acht het panel het haalbaar voor de opleiding om alle bacheloreindwerken van twee beoordelaars te voorzien. Desgevraagd gaven ook de examencommissie en de opleiding zelf aan ook de voorkeur te geven aan een procedure met twee beoordelaars. Het panel beveelt daarom aan om dit te implementeren. Verder valt het op dat de beoordelingscijfers van de bachelorscripties soms nogal hoog liggen. Het panel beveelt aan de cijfermatige beoordelingen van die eindwerken goed te monitoren zodat het risico van een inflatie aan hoge cijfers vermeden wordt. Ook is het belangrijk gepaste aandacht te blijven besteden aan de onderbouwing van de cijfers in de diverse rubrieken.

De masteropleiding kent wel een beoordelingsprocedure met twee beoordelaars. De tweede beoordelaar beoordeelt niet alleen het eindwerk, maar moet ook akkoord geven op de onderzoeksopzet. Zoals onder standaard 2 beschreven, selecteert de eerste lezer (de scriptiebegeleider) in overleg met de student de tweede beoordelaar. Het panel vernam dat onder andere door deze werkwijze en de kleine omvang van de staf, er regelmatig vaste beoordelingskoppels tot stand komen. Hierbij wordt door de opleiding vooral gehecht aan de aanwezige expertise op het gebied van het scriptieonderwerp bij de tweede beoordelaar. Dit acht het panel geen wenselijke praktijk. Het beveelt aan dat de examencommissie in alle gevallen de tweede lezer aanwijst, waarbij naast expertise ook de variatie in koppels en de onafhankelijkheid van de tweede lezer wordt meegewogen. De twee beoordelaars van de masterscriptie vullen in

overleg één beoordelingsformulier in. Hoewel het panel de formulieren van goede kwaliteit acht en deze over het algemeen behoorlijk worden ingevuld, stelt het voor dat de opleiding met twee formulieren gaat werken, zodat de afzonderlijke beoordelingen van elkaar te onderscheiden zijn.

Een volgende aanbeveling betreft het naleven van de woordlimieten voor de eindwerken. De maximale woordaantallen voor de bachelor- en masteropleiding zijn volgens de scriptiereglementen op respectievelijk 12.000 en 23.000 woorden vastgesteld. In de selectie eindwerken die het panel bestudeerde trof het een aantal eindwerken aan waar deze limieten ruim overschreden zijn. Het vernam dat de staf van de opleidingen een overschrijding van de woordenaantallen niet als problematisch ervaart. Het panel acht het echter wel van belang dat studenten leren bondig hun bevindingen te rapporteren. In de beperking toont zich immers de meester. Het panel vraagt de opleidingen derhalve om ook het naleven van de woordlimiet mee te nemen in de scriptiebeoordelingen. Afwijkingen van deze limiet moeten dan voor goedkeuring aan de examencommissie worden voorgelegd. Ten slotte wenst het panel dat de opleidingen hun voornemen realiseren om alle empirische studies van studenten in lijn met de privacywetgeving te laten uitvoeren. Het vernam dat de opleidingen hiervoor inmiddels bezig zijn met het opstellen van een handreiking.

Examencommissies

De FGW kent twee examencommissies (EC). De 28 bacheloropleidingen, met in totaal 34 *tracks*, vallen onder de EC van het College of Humanities en de 35 masteropleidingen, goed voor in totaal 80 *tracks* vallen onder de EC van de Graduate School of Humanities. Beide commissies zijn brede commissies, waar de opleidingen Religiewetenschappen en Theologie en Religiewetenschappen bij monde van een gedelegeerde aan verbonden zijn. Deze gedelegeerde is lid van de kernstaf van de opleidingen. Beide commissies voldoen aan de wettelijke samenstellingsvereisten. Tijdens het locatiebezoek heeft het panel met leden van de beide commissies en met de opleidingsgedelegeerde gesproken.

Het panel is tevreden over het functioneren van de examencommissie die toeziet op de bacheloropleiding Religiewetenschappen. Het stelt dat de commissie ondanks haar brede mandaat goed toezicht weet te houden op die opleiding. De commissie houdt via de gedelegeerde de vinger aan de pols, onder andere met steekproeven van toetsen en eindwerken. Ook zet de commissie in op deskundigheidsbevordering rondom toetsing bij de staf, wat het panel waardeert. Daarnaast voert de commissie regelmatig thematische onderzoeken uit. Het panel oordeelt dat de commissie bijdraagt aan de kwaliteitscultuur binnen de opleiding.

De masterexamencommissie vult haar werkzaamheden voor een deel op gelijke wijze in als die voor de bacheloropleiding. Ook deze commissie voert steekproeven en analyses uit, organiseert scholingsbijeenkomsten, stelt kaders en geeft gevraagd en ongevraagd advies. Hoewel het panel geen reden heeft om aan te nemen dat er problemen zijn rondom de toetsing in de masteropleiding, onder andere door de hoge kwaliteit en professionaliteit van de staf, beveelt het aan de EC voor de masteropleiding wat dichter op de opleiding te laten aansluiten. Het kreeg de indruk dat de religiewetenschappers een beetje uit beeld verdwijnen in de brede commissie. De EC lijkt haar taken voornamelijk op te vatten als het stellen van kaders, waar het panel graag ziet dat de EC zelf dichter bij de opleiding betrokken is. Het is van oordeel dat de examencommissie of meer capaciteit in de vorm van tijd of leden moet krijgen, of dat de reikwijdte en het aantal opleidingen onder haar verantwoordelijkheid verminderd wordt.

Overwegingen

De toetsing binnen de beide opleidingen is in lijn met het facultaire toetsbeleid en is goed op orde. De opleidingen hebben een duidelijk toetsplan waarin de vakleerdoelen worden gekoppeld aan de beoogde leerresultaten van de opleiding, en per vak zijn uitgewerkt in toetsregelingen. Het panel heeft een zeer goede indruk gekregen van het systeem van toetsing binnen de opleidingen. Ze maken gebruik van een brede variëteit aan toetsvormen die passen bij het niveau en de vakinhoud. Docenten stellen op deugdelijke wijze toetsen samen en dragen gezamenlijk zorg voor

de kwaliteitsborging. Het panel meent dat het vier ogenprincipe goed is geïmplementeerd en dat studenten op passende en transparante wijze worden geïnformeerd over toetsing. Het panel kan daarom vaststellen dat de opleidingen over een adequaat en transparant systeem van toetsing beschikken.

De beoordeling van de eindwerken in de beide opleidingen is over het algemeen goed op orde. Het panel formuleert zes aanbevelingen om het goed functioneren van het beoordelingsproces te consolideren: 1) stel in alle gevallen ook een tweede beoordelaar aan voor de bachelorscripties; 2) monitor de cijfermatige beoordelingen van de bachelorscripties zodat het risico van een inflatie van hoge cijfers vermeden wordt; 3) voorkom de mogelijkheid dat er vaste koppels van beoordelaars ontstaan in de masteropleiding door de tweede beoordelaar niet door de begeleider en student, maar door de examencommissie aan te laten stellen; 4) laat deze twee beoordelaars ieder een eigen formulier invullen; 5) handhaaf de woordlimieten voor de eindwerken en neem dit mee in de beoordeling; 6) zorg ervoor dat empirische studies van studenten in lijn met de privacywetgeving en ethische regelgeving worden uitgevoerd.

Het panel is over het algemeen positief over de wijze waarop de examencommissies hun taken uitvoeren. De beide commissies houden onder andere via een gedelegeerde toezicht op de opleidingen. Het panel oordeelt dat dit voor de bacheloropleiding goed functioneert. Voor de masteropleiding stelt het panel vast dat de religiewetenschappers wat minder in beeld zijn, onder andere door de grote reikwijdte van deze commissie. Het panel adviseert de faculteit derhalve om de capaciteit van de examencommissie uit te breiden of om het aantal opleidingen onder haar verantwoordelijkheid te verminderen.

Conclusie

Bacheloropleiding Religiewetenschappen: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoet'.

Masteropleiding Theologie & Religiewetenschappen: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoet'.

Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten

De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

Bevindingen

Eindwerken

Voorafgaand aan het visitatiebezoek heeft het panel per opleiding een steekproef van vijftien recent voltooide eindwerken bestudeerd. Deze scripties laten zien dat studenten in staat zijn om een eigen onderzoek op te zetten en uit te voeren. Hiermee tonen de eindwerken wat het panel betreft aan dat afgestudeerden de beoogde leerresultaten realiseren.

Voor de bacheloropleiding was het panel onder de indruk van de kwaliteit van de eindwerken. Weliswaar waren niet alle scripties methodologisch even sterk, maar over het algemeen tonen studenten aan over een goede theoretische basis te beschikken, in staat te zijn zorgvuldig te analyseren en bedreven te zijn in het uitvoeren van elementair empirisch onderzoek. De opleiding besteedt veel aandacht aan schrijfvaardigheden en dit is terug te zien in de eindwerken. Het viel het panel op dat bij een aantal bachelorscripties uit de selectie de vraag rijst of het onderwerp nog tot het gebied van de religiewetenschappen gerekend kan worden. Het panel adviseert de opleiding om de richtlijnen voor onderwerpkeuze goed te handhaven en te waken dat de onderwerpen die studenten kiezen voldoende binnen het domein van de religiewetenschappen vallen, zodat docenten scripties kunnen begeleiden waarvan het thema aansluit bij hun expertise.

De bestudeerde eindwerken van de masteropleiding waren eveneens veelal van goede kwaliteit volgens het panel. De meeste scripties behandelden originele onderwerpen, hoewel het panel ook hier enkele gevallen tegenkwam die zich qua thematiek bijna enigszins buiten de religiewetenschappen begaven. Het panel beveelt aan om erover te waken dat de onderwerpen van de mastertheses voldoende binnen het domein van de religiewetenschappen vallen. Over het

algemeen waren de eindwerken gebaseerd op zorgvuldig onderzoek. Een patroon dat het panel ook hier vaststelde, is dat de scripties methodologisch niet altijd even sterk waren, maar wel degelijk zijn op empirisch vlak.

Alumni

Het panel heeft op basis van gegevens uit alumnonderzoek kennis genomen van het functioneren van afgestudeerde studenten van de opleidingen. Uit deze gegevens blijkt dat ongeveer 60% van de afgestudeerden aan de bacheloropleiding Religiewetenschappen doorstroomt naar een masteropleiding. De overige 40% neemt een tussenjaar of gaat aan het werk. De doorstroom naar de eigen vervolgmaster van de instelling is relatief laag. Het panel vernam dat afgestudeerden van de masteropleiding over het algemeen goed terecht komen, waarbij studenten van de afstudeerrichting *Western Esotericism* vaker het onderzoek ingaan en studenten van de andere twee afstudeerrichtingen vaak bij overheden of culturele en maatschappelijke instellingen aan het werk gaan.

Het panel ving in de gesprekken wel op dat dat onder studenten van beide opleidingen enige onzekerheid bestaat over de beroepsperspectieven voor een afgestudeerd religiewetenschapper. Het panel adviseert om de banden met alumni aan te halen en om ze meer te betrekken bij het onderwijs, zoals in de reflectie over programmahervormingen of de werving van studenten. Alumni zouden op deze manier kunnen bijdragen aan de arbeidsmarktoriëntatie van huidige studenten. Ook adviseert het panel de opleidingen om alumni concreter te volgen. De opleidingen konden tijdens de visitatie weinig cijfermateriaal aangaande de uitstroom voorleggen. Als deze data wel gegenereerd worden, kunnen de opleidingen het curriculum strakker laten aansluiten op de behoeften van het werkveld.

Overwegingen

Het panel constateert dat de gelezen eindwerken van de bachelor- en masteropleiding in alle gevallen het niveau halen dat verwacht mag worden van deze academische opleidingen. De meeste scripties bevatten zorgvuldige analyses en berusten in voorkomend geval op een grondige empirische basis. De methodologische component was niet in alle gevallen even sterk ontwikkeld en verdient daarom monitoring. Verder vraagt het panel de opleiding om de onderwerpkeuze van studenten strakker te begeleiden, zodat alle eindwerken binnen het vakgebied van de religiewetenschappen blijven en bijgevolg aansluiten bij de vastgelegde eindtermen en bij de onderzoeksexpertise van de begeleidende docenten.

Alumni van beide opleidingen komen over het algemeen goed terecht. Wel beveelt het panel de opleidingen aan de alumni nauwer te volgen en actief te betrekken in de reflectie over organisatie en invulling van de curricula. Op deze manier kunnen de opleidingen huidige studenten niet alleen beter voorlichten over het arbeidsmarktperspectief, maar bovendien kan het curriculum nauwer aansluiten op de behoeften van het werkveld voor afgestudeerde religiewetenschappers.

Conclusie

Bacheloropleiding Religiewetenschappen: het panel beoordeelt Standaard 4 als 'voldoet'.

Masteropleiding Theologie & Religiewetenschappen: het panel beoordeelt Standaard 4 als 'voldoet'.

ALGEMEEN EINDOORDEEL

Het panel heeft vastgesteld dat alle standaarden van de bacheloropleiding Religiewetenschappen voldoen aan de gestelde eisen. Volgens de beslisregels van de NVAO is het algemeen paneloordeel over de opleiding daarmee positief.

Het panel heeft vastgesteld dat alle standaarden van de masteropleiding Theologie & Religiewetenschappen voldoen aan de gestelde eisen. Volgens de beslisregels van de NVAO is het algemeen paneloordeel over de opleiding daarmee positief.

Conclusie

Het panel beoordeelt de *bacheloropleiding Religiewetenschappen* als 'positief'.

Het panel beoordeelt de *masteropleiding Theologie & Religiewetenschappen* als 'positief'.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1: DOMEINSPECIFIEK REFERENTIEKADER

Inleiding: Theologie en religiewetenschappen

De opleidingen op het gebied van theologie en religiewetenschappen in Nederland bieden een grote verscheidenheid aan programma's en doelstellingen. Zij hebben gemeen dat zij een veelheid aan vormen van religies en seculariteit bestuderen vanwege hun belang voor het individu, de samenleving en de cultuur; in het geval van theologische ambtsopleidingen ook expliciet vanwege het belang voor kerken en levensbeschouwelijke instellingen.

De disciplines die sinds enkele decennia doorgaans religiewetenschappen (Religious Studies) heten, hebben zich sinds hun ontstaan in de 19e eeuw sterk ontwikkeld [KNAW 2015, 29v.]. Zij streven ernaar religieus bronnenmateriaal te bestuderen waarbij ook de waarheidsclaims van de bestudeerde religieuze traditie voorwerp van onderzoek kunnen vormen. Daarbij maken zij - in grensverkeer met veel andere wetenschappen - gebruik van inzichten en methoden van onder andere geesteswetenschappen (tekst- en literatuurwetenschappen, archeologie, kunstwetenschappen, geschiedwetenschap, filosofie en ethiek) en de sociale wetenschappen (de antropologie, maar ook de sociologie en de psychologie). Een reeks van dimensies van het veelkleurige fenomeen religie komt in deze studie aan de orde: de narratieve dimensie (soms in teksten neergeslagen), de doctrinaire (op het vlak van overtuigingen gearticuleerde), de ethische (het goede leven beogende), de rituele (in praktijken zich uitende), de sociale (organisatorisch-institutionele), de experiëntie (aan ervaringen en belevingen rakende) en de materiële (voorwerpen, gebouwen, plaatsen, voedsel betreffende) dimensie van dit veelkleurig fenomeen. Met dit alles is de focus steeds meer komen te liggen bij de wereld van de 'geleefde religie' en daarmee naar de vraag hoe religie wordt en werd ervaren en gepraktiseerd [KNAW 2015, 18, 58 e.d.]. Op conceptueel niveau is aan de orde wat het betekent dat het gangbare begrip religie met name protestants-christelijke wortels heeft en wat dit inzicht impliceert voor de vormgeving van een breder curriculum in de toekomst [KNAW 2015, 88].

De theologie is een oudere discipline. Zij komt voort uit de binnen religieuze tradities gevoelde noodzaak tot kritisch, systematische en methodische reflectie op het eigen geloofsgoed, of anders gezegd, van een geloof dat tot verstaan probeert te komen [KNAW 2015, 28v.]. Er zijn verschillende omschrijvingen van theologie in omloop. Een daarvan is: 'Theologie beschouwt heel de werkelijkheid vanuit het gezichtspunt van haar relatie met en betrokkenheid op God en het transcendente.' Meer in het algemeen gesproken, bestudeert de theologie de bronteksten van geloofsstromingen en hun historische ontwikkeling (nabij en wereldwijd), reflecteert zij op een kritische en systematische manier op geloofsvisies op leer en leven en doordenkt en analyseert zij praktijken van geleefd geloof. Interactie met de tekst- en literatuurwetenschap, de geschiedeniswetenschap, de wijsbegeerte en de empirische sociaal-wetenschappelijke disciplines is daarmee in alle onderdelen waaruit de veelvormige theologie bestaat onontbeerlijk.

Op deze wijze is voor de theologie de wisselwerking met religiewetenschappen van groot belang, terwijl omgekeerd ook religiewetenschappers theologische perspectieven, methoden en onderzoeksresultaten in hun onderzoek kunnen betrekken. Voor de opleidingen levert dit een uiterst divers beeld op: opleidingen religiewetenschappen zonder verbinding met de theologie, opleidingen theologie zonder verbinding met de religiewetenschappen, maar ook opleidingen die met nadruk theologie en religiewetenschappen in een onderlinge samenhang en wisselwerking presenteren.

Ontwikkelingen ten opzichte van de vorige onderwijsvisitatie

Sinds de opstelling van het domeinspecifieke referentiekader van 2012 heeft een aantal ontwikkelingen plaatsgevonden. Bij sommige daarvan vinden tendensen die zich toen al aftekenden een vervolg, andere hebben zich nieuw of sterker dan voorheen aangediend.

[1] Aan sommige instellingen zijn de opleidingen religiewetenschappen in toenemende mate geïncorporeerd aan grotere eenheden als een Faculteit der Geesteswetenschappen [KNAW 2015,

69]. De UL kent een Centre for the Study of Religion als onderdeel van de Faculteit Geesteswetenschappen, aan de UU is het religieonderwijs ondergebracht bij het departement Filosofie en Religiewetenschap binnen de Faculteit Geesteswetenschappen en ook aan de UvA maken de religiestudies deel uit van de Faculteit der Geesteswetenschappen.

[2] De bekostiging van en verantwoordelijkheid voor de door Seminaria van kleinere kerkgenootschappen verzorgde opleidingstrajecten aan de VU hebben een andere vorm gekregen (dit geldt niet voor PThU en UU);

[3] Het zoeken naar intensievere samenwerkingsvormen heeft voortgang gevonden, zij het nog niet altijd met een toekomstbestendige uitkomst bekroond (in het bijzonder de TUA en de TUK);

[4] De opleiding Godeleerdheid aan de UL is in 2013 opgeheven, en TiU heeft de opleiding religiewetenschappen opgeheven met ingang van 2015;

[5] De bestudering van en het onderwijs in de islam is nog verder geïntensiveerd; bij de UU bestaat een aparte bacheloropleiding islam; bij de RU en de VU wordt een specialisatierichting islam binnen een bredere bacheloropleiding religiewetenschap aangeboden. Op masterniveau wordt er bij de RU, de UvA en de UU een specialisatierichting islam aangeboden, terwijl aan de VU de specialisatie islam bestaat bij de opleiding geestelijke verzorging (KNAW 2015, 70 v.).

[6] In het kader van het proces van internationalisering is het aantal Engelstalige bacheloropleidingen en masteropleidingen sterk gestegen;

[7] Er is binnen de opleidingen een groeiende aandacht voor aspecten van 'employability'.

Opleidingen theologie en religiewetenschappen; de situatie

Studenten die momenteel theologie of religiewetenschappen willen studeren kunnen in Nederland bij elf geaccrediteerde instellingen terecht. Recent zijn deze instellingen in drie categorieën ingedeeld [KNAW]. 2015 45v, 68-70]. Ten eerste drie brede universiteiten met opleidingen in zowel theologie als religiewetenschappen. Het gaat hier om de RU, de RUG en de VU. In deze instellingen is onderwijs en onderzoek ook aan een eigen faculteit ondergebracht (waar aan de RU ook de filosofie toe behoort). Ten tweede drie brede universiteiten die alleen onderwijs en onderzoek hebben op het gebied van de religiewetenschappen. Het zijn de UvA, de UL en de UU. Aan deze universiteiten is onderwijs en onderzoek ondergebracht bij een Faculteit Geesteswetenschappen, soms (maar niet altijd) in een eigen departement. Ten derde vier academische instellingen die alleen of overwegend onderwijs en onderzoek hebben op het gebied van de theologie: PThU (met locaties te Amsterdam, in samenwerking met de VU en te Groningen, in samenwerking met de RUG), TiU, TUK, en de TUA.

Deze driedeling loopt niet geheel synchroon met de door de wetgever mogelijk gemaakte situatie. PThU, TUA en TUK behoren tot de levensbeschouwelijke universiteiten, waartoe ook de UvH behoort (dat is de elfde instelling, die evenwel buiten het kader van deze accreditatie valt), terwijl alle opleidingen van de RU en TiU deel uitmaken van een bijzondere universiteit. De opleidingen van de PThU (met uitzondering van de Bachelor Theologie – Joint Degree – samen met de VU te Amsterdam), de TUK en de TUA vallen buiten het cluster WO Religie en Theologie en worden gevisiteerd binnen het cluster WO Theologie.

De bachelor- en masteropleidingen die in de visitatie Theologie en religiewetenschappen worden beoordeeld, hebben als doel studenten op te leiden tot een elementair wetenschappelijk (bachelor), dan wel een meer specialistisch wetenschappelijk (master) niveau op het gebied van het object van de studie. De bacheloropleidingen bereiden studenten voor op een geëigende masteropleiding. Daarnaast bereiden de opleidingen studenten voor op een maatschappelijke loopbaan, waarbij de kennis en vaardigheden die binnen de studie verworven zijn in praktijk kunnen worden gebracht.

Bacheloropleidingen Religiewetenschappen zijn er aan de RU, de RUG, de UL, de UvA, de UU en de VU en bacheloropleidingen Theologie zijn te vinden aan de PThU en de VU (joint degree), de RU, de RUG, TiU (Tilburg en Utrecht), de TUA en de TUK. Zowel in de religiewetenschappen als in de theologie duren de bacheloropleidingen drie jaar. In de bacheloropleidingen Theologie kan van die drie jaar brontalenstudie (Grieks, Latijn, Hebreeuws, Arabisch, of nog andere talen) een kleiner of groter deel uitmaken, maar dit is niet altijd een vereiste. In sommige opleidingen is het leraarschap

Godsdienst en Levensbeschouwing tweedegraads onderwijsbevoegdheid (d.w.z. VMBO, de laagste drie klassen HAVO/VWO) een mogelijke beroepsuitgang. Vanuit beroepsperspectief verkrijgen de bacheloropleidingen vooral hun betekenis door het academisch kwalificatieniveau. Het ligt voor de hand dat studenten die een kerkelijk ambt ambiëren een bachelor theologie bovenal zien als een goede basis voor het volgen van een ambtsopleiding op masterniveau. Daarnaast vormen de bacheloropleidingen een voorbereiding voor een academische onderzoekscarrière.

In vervolg op de bacheloropleiding worden één-, twee- en driejarige masteropleidingen aangeboden. Eenjarige masteropleidingen Theologie & Religiewetenschappen worden verzorgd aan de RU, RUG, TiU (Tilburg), UL, UU, UvA, en de VU en eenjarige masteropleidingen Theologie worden aangeboden door de PThU en TUK. Binnen de categorie van de eenjarige masteropleidingen Theologie & Religiewetenschappen bewegen sommige opleidingen zich uitsluitend op het gebied van de religiewetenschappen, terwijl in andere opleidingen religiewetenschappelijke en theologische onderdelen worden gecombineerd. De opleidingen zijn gericht op de kennis van het fenomeen religie in het algemeen en de verschillende religies in het bijzonder. De aandacht binnen de opleidingen is veelal gericht op een deelgebied van dit domein en een specifiek thema daarbinnen. In deze masterprogramma's zijn meestal beroepsvoorbereidende studieonderdelen opgenomen ten behoeve van beroepen op het terrein van religieuze gemeenschappen en/of maatschappelijke organisaties, het onderwijs, de media, de zorg, de overheid of het bedrijfsleven waar de in deze studie verworven kennis gewaardeerd wordt. Sommige opleidingen kennen in plaats van of naast de beroepsvoorbereidende onderdelen een onderzoeksvariant (mogelijkheid tot specialisatie in een subdiscipline).

Een deel van de hierboven genoemde instellingen biedt een tweejarige research master aan die opleidt tot onderzoeker in het domein van theologie en religiewetenschappen. Deze opleidingen vallen buiten het kader van deze visitatie.

Driejarige masteropleidingen Theologie worden aangeboden door de PThU (aparte accreditaties voor Amsterdam en Groningen), de RU, TiU (Tilburg en Utrecht), de TUA, de TUK en de VU. Driejarige (door de overheid bekostigde) ambtsopleidingen komen overeen met wat internationaal zowel door de protestantse kerken (samengekomen in de Leuenberger Kirchengemeinschaft) alsook door de rooms-katholieke kerk in de apostolische constitutie Sapientia Christiana en de opvolger Veritatis gaudium wenselijk wordt geacht. Zij worden aangeboden door instellingen tot de oprichting waarvan kerkgenootschappen direct of indirect het initiatief hebben genomen, dan wel door instellingen met een confessionele geschiedenis waaraan Seminaria van kerkgenootschappen hun ambtsopleiding hebben toevertrouwd.

Opleidingen waarin kennis en inzicht wordt verworven van de islam zijn feitelijk onder veel verschillende disciplines gesitueerd [KNAW 2015, 70v.]. Voor zover zij onder de discipline Theologie en religiewetenschappen zijn ondergebracht, hebben nu te visiteren instellingen haar een uiteenlopende plaats gegeven (vaak als specialisatierichting). Alleen de UU biedt een Bacheloropleiding Islam en Arabisch aan die onder het cluster WO Religie en Theologie zelfstandig ter visitatie wordt aangeboden.

Beschrijving van de eindtermen

Bij het opstellen van onderstaande domeinspecifieke criteria of eindtermen is gebruikgemaakt van soortgelijke documenten uit het buitenland, met name van de benchmarks van de Quality Assurance Agency voor Theologie en Religiewetenschappen. Het referentiekader is gebaseerd op de descriptoren van het kwalificatieraamwerk voor het hoger onderwijs, de zgn. Dublindescriptoren. Binnen de Dublin-descriptoren worden vijf aspecten onderscheiden: kennis en inzicht, toepassen van kennis en inzicht, oordeelsvorming, communicatie en leervaardigheden.

Bacheloropleidingen Theologie

Binnen DGO bestaat er overeenstemming over de navolgende eindtermen voor de bacheloropleidingen Theologie. De afgestudeerde is in staat:

Kennis en inzicht

- te laten zien dat hij/zij beschikt over een oriëntatie in de theologie en de plaats die de theologie binnen het geheel der wetenschappen inneemt;
- te laten zien dat hij/zij beschikt over elementaire kennis van en inzicht in de Bijbelwetenschappen, de geschiedenis van het christendom, de godsdienstfilosofie en/of de systematische theologie, de ethiek, de religiewetenschappen of een of meerdere deelgebieden daarvan, en de sociale wetenschappen van de godsdienst en/of de praktische theologie;
- te laten zien dat hij/zij beschikt over elementaire kennis van en inzicht in de methoden van de theologie als wetenschap;
- te laten zien dat hij/zij beschikt over meer gevorderde kennis van en inzicht in een thema binnen de theologie, die onder meer blijken uit een scriptie/ bacheloreindwerkstuk.

Toepassen van kennis en inzicht

- tot wetenschappelijke analyse van bronnenmateriaal en teksten;
- tot het verzamelen, in (elektronische) catalogi en (elektronische) databases, selecteren, en organiseren van secundaire literatuur en primaire bronnen en hiermee (relatief) zelfstandig kunnen werken;
- tot het onder begeleiding schrijven van een scriptie/ bacheloreindwerkstuk volgens de binnen de theologie gangbare eisen;
- om verworven kennis toe te passen in een professionele context die typerend is voor de theologie.

Oordeelsvorming

- tot oordeelsvorming op het vakgebied mede gebaseerd op het afwegen van relevante sociaalmaatschappelijke, wetenschappelijke en ethische aspecten;
- tot onderkenning van de religieuze dimensie van maatschappelijke vraagstukken, en deze vraagstukken kritisch vanuit theologisch perspectief te evalueren.

Communicatie

- vakmatige inzichten en resultaten van (eigen) wetenschappelijk onderzoek mondeling en schriftelijk te vertalen naar een breed publiek van specialisten en niet-specialisten.

Leervaardigheden

- academische en professionele vaardigheden te tonen, met name met betrekking tot individueel en groepswork, het evalueren en verbeteren van hun werk, ook op basis van feedback van anderen, en het opstellen van en zich houden aan overeengekomen plannen;
- tot zelfstandige oriëntatie op relevante masteropleidingen en/of relevante beroepssectoren.

Wat betreft de afstemming op de arbeidsmarkt, kan worden gezegd dat de opleiding dient te laten zien dat de eindkwalificaties afgestemd zijn op de eisen van de arbeidsmarkt. Mogelijke beroepsuitgangen zijn die van het leraarschap godsdienst en levensbeschouwing met een (beperkte) tweedegraads bevoegdheid of het kerkelijk werkerschap of werken bij een NGO. Vanuit het beroepsperspectief dienen de bacheloropleidingen theologie vooral gezien te worden als generalistische opleidingen, die hun waarde op de arbeidsmarkt ontleen aan de academische vorming en vaardigheden die voorgaand omschreven zijn.

Bacheloropleidingen Religiewetenschappen

Binnen DGO bestaat er overeenstemming over de volgende eindtermen voor een bachelor Religiewetenschappen. De afgestudeerde is in staat:

Kennis en inzicht

- te laten zien dat hij/zij beschikt over een algemene oriëntatie in de religiewetenschappen en de plaats die de religiewetenschappen binnen het geheel der wetenschappen innemen;

- te laten zien dat hij/zij beschikt over elementaire kennis van en inzicht in diverse grote religieuze tradities in de wereld: hun ontstaan, hun geschiedenis, hun centrale geschriften, hun verwevenheid met diverse culturen en hun invloed op het persoonlijke, maatschappelijke en culturele leven;
- te laten zien dat hij/zij beschikt over elementaire kennis van diverse sociaalwetenschappelijke (bijvoorbeeld culturele antropologie, sociologie, psychologie) en geesteswetenschappelijke (bijvoorbeeld geschiedenis, filosofie, ethiek) disciplines van de religiewetenschappen;
- te laten zien dat hij/zij beschikt over elementaire kennis van de methoden van de religiewetenschappen;
- te laten zien dat hij/zij beschikt over meer gevorderde kennis en inzicht in een religie en/of thema binnen de religiewetenschappen, die onder meer blijkt uit een scriptie/ bacheloreindwerkstuk.

Toepassen van kennis en inzicht

- tot wetenschappelijke analyse van bronnenmateriaal en teksten;
- tot het verzamelen, in (elektronische) catalogi en (elektronische) databases, selecteren, en organiseren van secundaire literatuur en primaire bronnen en hiermee (relatief) zelfstandig kunnen werken;
- tot het onder begeleiding schrijven van een scriptie/ bacheloreindwerkstuk volgens de binnen de religiewetenschappen gangbare eisen;
- om verworven kennis toe te passen in een professionele context die typerend is voor de religiewetenschappen.

Oordeelsvorming

- tot oordeelsvorming op het vakgebied mede gebaseerd op het afwegen van relevante wetenschappelijke, sociaal-maatschappelijke en ethische aspecten;
- tot onderkenning van de religieuze dimensie van maatschappelijke vraagstukken, en deze vraagstukken kritisch vanuit religiewetenschappelijk perspectief te evalueren.

Communicatie

- vakmatige inzichten en resultaten van eigen wetenschappelijk onderzoek mondeling en schriftelijk te vertalen naar een breed publiek van specialisten en niet-specialisten.

Leervaardigheden

- academische en professionele vaardigheden te tonen, met name met betrekking tot individueel en groepswork, het evalueren en verbeteren van hun werk, ook op basis van feedback van anderen, en het opstellen van en zich houden aan overeengekomen plannen;
- tot zelfstandige oriëntatie op relevante masteropleidingen en/of relevante beroepssectoren.

Wat betreft de afstemming op de arbeidsmarkt geldt dat de opleiding moet kunnen laten zien dat de eindkwalificaties afgestemd zijn op de eisen van de arbeidsmarkt. Een mogelijke beroepsuitgang is die van het leraarschap godsdienst en levensbeschouwing met een (beperkte) tweedegraads bevoegdheid. Vanuit het beroepsperspectief dienen de bacheloropleidingen religiewetenschappen vooral gezien te worden als generalistische opleidingen, die hun waarde op de arbeidsmarkt ontleen aan de academische vorming en vaardigheden die voorgaand omschreven zijn.

Masteropleidingen Theologie / Theologie en religiewetenschappen

Binnen DGO bestaat overeenstemming over de volgende algemene eindtermen voor alle masters binnen het labeldomein van theologie en religiewetenschappen. De afgestudeerde is in staat:

Kennis en inzicht

- te laten zien dat hij/zij beschikt over diepgaande kennis van en inzicht in wetenschappelijke debatten, theoretische perspectieven en methoden in een deelgebied van het domein;
- te laten zien dat hij/zij beschikt over grondige kennis van en inzicht in wetenschappelijke debatten,

theoretische perspectieven en methoden met betrekking tot een thema in een deelgebied van het domein dat onder meer blijkt uit een scriptie.

Toepassen van kennis en inzicht

- tot zelfstandige wetenschappelijke analyse van bronnenmateriaal en teksten;
- op een zelfstandige en wetenschappelijke wijze bronnen en literatuur, in (elektronische) catalogi en (elektronische) databases te verzamelen en te verwerken;
- te laten zien dat hij/zij bekend is met de onderzoeksmethoden die gangbaar zijn in een deelgebied van het domein;
- om zelfstandig onderzoek op te zetten en uit te voeren in een deelgebied van het domein, en daarvan verslag te doen in een scriptie die voldoet aan de in het betreffende vakgebied heersende eisen;
- om verworven kennis toe te passen op complexe vraagstukken in professionele contexten die typerend zijn voor theologie en/of religiewetenschappen.

Oordeelsvorming

- rekening te houden met historische, methodische, maatschappelijke en ethische aspecten bij de wetenschappelijke oordeelsvorming over en analyse van complexe vraagstukken op het eigen vakgebied;
- een zelfstandig oordeel te vormen over de eigen wetenschappelijke verantwoordelijkheid op een deelterrein van theologie en/of religiewetenschappen;
- tot reflectie op academisch niveau op religie in het algemeen en op de actuele situatie van godsdienstige individuen, gemeenschappen en stelsels in hun historische en hedendaagse maatschappelijke en culturele context.

Communicatie

- vakmatige inzichten en resultaten van (eigen) wetenschappelijk onderzoek mondeling en schriftelijk te vertalen naar een breed publiek van specialisten en niet-specialisten.

Leervaardigheden

- academische en professionele vaardigheden te tonen, met name met betrekking tot individueel en groepswork, het evalueren en verbeteren van hun werk, ook op basis van feedback van anderen, en het opstellen van en zich houden aan overeengekomen plannen;
- tot zelfstandige oriëntatie op relevante beroepssectoren.

Wat betreft de afstemming op de arbeidsmarkt, dient de opleiding te kunnen laten zien dat de eindkwalificaties afgestemd zijn op eisen van de arbeidsmarkt. Hierbij kan men denken aan kerkelijke functies, geestelijk verzorger, consulent op het terrein van religie, en wetenschappelijk onderzoeker. Daarnaast is te denken aan andere academische beroepen waarin kennis van religie zeer relevant is, zoals op het terrein van religieus erfgoedbeheer, communicatie, conflictbeheersing, cultuureducatie, journalistiek en ontwikkelingssamenwerking. Complicerende factor is, dat de werkvelden waar alumni werkzaam zijn, zo divers zijn dat het niet mogelijk is om daarvoor nadere opleidingskwalificaties te omschrijven. Na het verwerven van een werkplek zoeken alumni doorgaans van daaruit meer toegespitste vorming. Afzonderlijk zij nog vermeld dat de eenjarige opleiding veelal toegang biedt tot de eenjarige opleiding tot eerstegraads bevoegd leraar Godsdienst en levensbeschouwing.

BIJLAGE 2: BEOOGDE LEERRESULTATEN

Bacheloropleiding Religiewetenschappen

De eindtermen zijn:

a. Algemene eindtermen

1. De student heeft aantoonbare kennis van en inzicht in de wetenschapsfilosofische achtergronden en de wetenschapsgeschiedenis van de geesteswetenschappen in het algemeen en de eigen discipline in het bijzonder. De student is in staat deze kennis en dit inzicht toe te passen in onderzoek en zich een oordeel te vormen over de plaats van het eigen vakgebied ten opzichte van andere geesteswetenschappelijke disciplines en verwante disciplines buiten de geesteswetenschappen.
2. De student is in staat om (vooral op het vakgebied van de opleiding) op een academisch niveau relevante gegevens te verzamelen en te interpreteren met het doel zich een oordeel te vormen dat mede gebaseerd is op het afwegen van relevante wetenschappelijke en – voor zover van toepassing - sociaal-maatschappelijke en/of ethische aspecten.
3. De student is in staat om op een academisch niveau in schriftelijke en mondelinge vorm informatie, ideeën en oplossingen over te brengen op een publiek van aankomende specialisten op het vakgebied van de opleiding.
4. De student heeft aantoonbare kennis van en inzicht in een ander vakgebied dan het vakgebied van de opleiding, waarbij – voor zover dit vakgebied tevens in het voortgezet onderwijs aan de orde is geweest – is voortgebouwd op het niveau bereikt in het voortgezet onderwijs en dit is overtroffen.
5. De student is in staat om op dit vakgebied op een academisch niveau relevante gegevens te verzamelen en te interpreteren met het doel zich een oordeel te vormen dat mede gebaseerd is op het afwegen van relevante wetenschappelijke aspecten.
6. De student heeft kennis van en inzicht in enkele specialistische onderdelen van het vakgebied van de opleiding en/of onderdelen van (andere) vakgebieden. De student is in staat om de eigen kennis en het eigen inzicht op dusdanige wijze toe te passen op vakspecifieke vraagstukken, dat dit een professionele benadering van de aan de opleiding gerelateerde werkvelden/beroepen laat zien, en beschikt verder over competenties voor het opstellen en verdiepen van argumentaties en het oplossen van problemen op het vakgebied van de opleiding.
7. De student is in staat om publicaties op het vakgebied van de opleiding die zijn opgesteld in het Nederlands, Engels of de doeltaal van de opleiding te interpreteren en in de eigen oordeelsvorming te betrekken.
8. De student bezit de leervaardigheden die noodzakelijk zijn om een vervolgstudie aan te gaan die een hoog niveau van autonomie veronderstelt.
9. De student heeft ervaring opgedaan met het werken in groepsverband en is op basis daarvan in staat over het eigen functioneren in een groep te reflecteren.
10. De student heeft er blijk van gegeven de leer- en planningsvaardigheden te bezitten die noodzakelijk zijn om vakken en de opdrachten die daarvan deel uitmaken binnen de daarvoor gestelde termijn af te ronden.
11. De student is in staat om relevante ontwikkelingen in het vakgebied te verbinden aan een eigen onderzoeksoptzet en kan een beperkt aantal analysetechnieken en onderzoeksmethoden zelfstandig toepassen.

b. Opleidingsspecifieke eindtermen

1. De student heeft aantoonbare kennis van en inzicht in het vakgebied van de opleiding waarbij – voor zover dit vakgebied tevens in het voortgezet onderwijs aan de orde is geweest – is voortgebouwd op het niveau bereikt in het voortgezet onderwijs en dit is overtroffen; de student beschikt meer in het bijzonder over de kennis en inzichten die hieronder omschreven zijn.
2. De student heeft aantoonbare kennis van en inzicht in de grondbeginselen van de belangrijkste vakgebieden/disciplines van de opleiding Religiewetenschappen, te weten de vergelijkende, empirische, literaire en historische bestudering van religies. De student heeft kennis van en inzicht in de belangrijkste debatten, concepten, perspectieven, theorieën en methodische inzichten in het vakgebied.

Vakken:

- Inleiding Religiewetenschappen I en II
- Godsdienstpsychologie
- Godsdienstsociologie: seculariteit en de maatschappelijke rol van religie
- Onderzoeksvaardigheden I – II
- Religies in de hedendaagse samenleving (in combinatie met Onderzoeksvaardigheden III)

3. De student heeft aantoonbare kennis van en inzicht in de wetenschapsfilosofische achtergronden van onderzoek binnen de vakgebieden/disciplines van de opleiding Religiewetenschappen.

Vakken:

- Wetenschapsfilosofie Religiewetenschappen
- Inleiding Religiewetenschappen I en II

4. De student heeft aantoonbare kennis van en inzicht in de belangrijkste religieuze stromingen en hun verwevenheid in de context van de westerse cultuur en samenleving.

Vakken:

- Jodendom
- Christendom
- Islam
- Hindoeïsme en Boeddhisme
- Western culture and counterculture
- Godsdienstwijsbegeerte

5. De student heeft aantoonbare kennis van het begrippenapparaat en de belangrijkste historische, literaire, empirische en vergelijkende onderzoeksmethoden en -technieken binnen de vakgebieden/disciplines van de opleiding Religiewetenschappen. De student heeft daarnaast vanuit een interdisciplinair perspectief inzicht in enkele belangrijke thema's en de daarmee verbonden wetenschappelijke debatten, met name op het gebied van de sociale rol van religies en de verwevenheid van religie en cultuur, met een focus op Europa en het Midden-Oosten.

Vakken:

- Onderzoeksvaardigheden II
- Religies in de hedendaagse samenleving (in combinatie met Onderzoeksvaardigheden III)

6. De student is in staat om de tijdens de opleiding verworven kennis (praktisch) toe te passen in een context die typisch is voor de vakgebieden/disciplines van de opleiding Religiewetenschappen.

Vakken:

- Religies in de hedendaagse samenleving (in combinatie met Onderzoeksvaardigheden III)
- Bachelorscriptie (inclusief scriptiewerkgroep)
- Stage (optioneel)

7. De student beschikt over aantoonbare vaardigheden die essentieel zijn voor de beoefening van de vakgebieden/ disciplines van de opleiding Religiewetenschappen, te weten historische, literaire, empirische en vergelijkende onderzoeksvaardigheden. Ook geeft de student er blijk van in correct schriftelijk en mondeling Nederlands verslag te kunnen leggen van deze leerresultaten.

Vakken:

- Onderzoeksvaardigheden I
- Onderzoeksvaardigheden II
- Religies in de hedendaagse samenleving (in combinatie met Onderzoeksvaardigheden III)
- Wetenschappelijk schrijven Religiewetenschappen
- Bachelorscriptie (inclusief scriptiewerkgroep).

Masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen

(zoals vervat in Onderwijs- en examenregeling voor 2019-2020)

a. Academic ability

The student who has completed the Master's degree programme:

1. should have insight into the key research methods in the field;
2. should be able to interpret, assess and take an individual position on academic practice – and the results thereof – within the field of study;
3. should be able to assess the academic practice in line with the Netherlands Code of Conduct for Academic Practice (see the website of the NWO: Netherlands Code of Conduct for Research Integrity);
4. should be able to assess relevant academic literature;
5. should be able to independently formulate questions with regard to the field of study, to operationalise those questions and represent them in a research plan;
6. should be able to independently carry out research in the field of study and report on that research orally and in writing in a way that complies with the common academic conventions in the field of study;
7. should be able to present any scientific knowledge and insights gained during the degree programme and transfer them to a broader audience than the academic community;
8. should be able to answer scientific questions using knowledge of a specialism within the degree programme;
9. should be able to work in a team and give and incorporate feedback in a constructive way.

b. Subject-specific exit qualifications

The student who has completed the Master's degree programme:

10. should be able to connect the scientific knowledge and insights in their field of study gained during the degree programme with social issues;
11. should be able to reflect on the implications of the insights in their own field or discipline to relevant institutional contexts.

c. Track-specific exit qualifications

The student who has completed the track Islam in the Modern World:

1. Has acquired advanced knowledge of important debates, methods, and theories within the field of Religious Studies;
2. Has acquired advanced knowledge of the fundamentals of Islam in past and present;
3. Has acquired advanced knowledge of current debates within the field of Islamic Studies;
4. Has acquired advanced knowledge of current debates about Islam and within Islam;
5. Is capable of applying qualitative social-scientific or humanities approaches in independent research, depending on the chosen specialization.

The student who has completed the track Religious Diversity in Europe:

1. Has acquired advanced knowledge of important debates, methods, and theories within the field of Religious Studies;
2. Is capable of doing qualitative social-scientific research into the changing position of religion in contemporary society;
3. Is capable of interpreting issues of religion and identity in the modern world and situating them in the broader context of globalization and modernization;
4. Has acquired a sound understanding of the ways in which religious texts, traditions and practices relate to each other.

The student who has completed the track Western Esotericism:

1. Has acquired advanced knowledge of the main points of the history of Western Esotericism from the period of the Renaissance until the present, including the backgrounds of this current in Late Antiquity;

2. Has acquired advanced knowledge of the most important current theories in this field of study and is capable of applying those in research projects;
3. Is capable of applying historical-critical methods in the analysis of sources that are relevant for Western Esotericism.

BIJLAGE 3: OVERZICHT VAN DE PROGRAMMA'S

Bacheloropleiding Religiewetenschappen (Voltijd)

Jaar 1

Semester 1			Semester 2		
Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4	Blok 5	Blok 6
Christendom (6 EC)	Godsdienst-wijsbegeerte (6 EC)	Wetenschappelijk Schrijven (6 EC) (met aanloop in blok 1 en 2)	Godsdienst-psychologie (6 EC)	Hindoeïsme/ Boeddhisme (6 EC)	Onderzoeks-vaardigheden I (6 EC)
Inleiding Religie-wetenschappen I (6 EC)	Inleiding Religie-wetenschappen II (6 EC)		Islam (6 EC)	Jodendom (6 EC)	

Jaar 2

Semester 1			Semester 2		
Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4	Blok 5	Blok 6
Western Culture and Counterculture (12 EC)		Onderzoeks-vaardigheden II (6 EC) (ook flankerende werkgroep in blok 1 en 2)	Religies in de hedendaagse samenleving (12 EC) geflankeerd door Onderzoeksvaardigheden III (6 EC)		
Keuzevak (6 EC)	Godsdienst-sociologie: seculariteit en de maatschappelijke rol van religie (6 EC)		Wetenschaps-filosofie 1: Historische studies (6 EC)	Wetenschaps-filosofie 2: Religiewetenschappen (6 EC)	

Jaar 3

Semester 1			Semester 2		
Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4	Blok 5	Blok 6
Opleidingsgebonden Keuzevak (Specialisatievak) (12 EC)		Keuze/Minor-ruimte (6 EC)	Keuze/Minor-ruimte (6 EC)	BA-Scriptie (12 EC)	
Keuze/Minor-ruimte (6 EC)	Keuze/Minor-ruimte (6 EC)		Keuze/Minor-ruimte (6 EC)	Keuze/Minor-ruimte (6 EC)	

Bacheloropleiding Religiewetenschappen (deeltijd)

Jaar 1

Semester 1			Semester 2		
Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4	Blok 5	Blok 6
Semester 1			Semester 2		
Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4	Blok 5	Blok 6
Inleiding Religiewetenschappen 1 (6 EC)	Inleiding Religiewetenschappen 2 (6 EC)	Wetenschappelijk Schrijven (6 EC) (met aanloop in blok 1 en 2)	Islam (6 EC)	Jodendom (6 EC)	

Jaar 2

Semester 1			Semester 2		
Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4	Blok 5	Blok 6
Christendom (6 EC)	Godsdienst-wijsbegeerte (6 EC)		Godsdienst-psychologie (6 EC)	Hindoeïsme/ Boeddhisme (6 EC)	Onderzoeks-vaardigheden I (6 EC)

Jaar 3

Semester 1			Semester 2		
Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4	Blok 5	Blok 6
	Godsdienst-sociologie: seculariteit en de maatschappelijke rol van religie (6 EC)	Onderzoeks-vaardigheden II (6 EC) (ook flankerende werkgroep in blok 1 en 2)	Religies in de hedendaagse samenleving (12 EC) geflankeerd door Onderzoeksvaardigheden III (6 EC)		

Jaar 4

Semester 1			Semester 2		
Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4	Blok 5	Blok 6
Western Culture and Counterculture (12 EC)		Keuzevak (6 EC)	Wetenschaps-filosofie 1: Historische studies (6 EC)	Wetenschaps-filosofie 2: Religiewetenschappen (6 EC)	

Jaar 5

Semester 1			Semester 2		
Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4	Blok 5	Blok 6
Opleidingsgebonden Keuzevak (Specialisatievak) (12 EC)		Keuze/Minor- ruimte (6 EC)	Keuze/Minor- ruimte (6 EC)	Keuze/Minor- ruimte (6 EC)	

Jaar 6

Semester 1			Semester 2		
Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4	Blok 5	Blok 6
Keuze/Minor- ruimte (6 EC)	Keuze/Minor- ruimte (6 EC)		Keuze/Minor- ruimte (6 EC)	BA-Scriptie (12 EC)	

Masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen

Track Islam in the Modern World (voltijd)

Semester 1			Semester 2		
Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4	Blok 5	Blok 6
Key Debates in Religious Studies (6 EC)	Key Texts in Islamic Studies (6 EC)	Term Paper Religious Studies (6 EC)	Master's Thesis Religious Studies (18 EC)		
Source Texts in Islam (offered by Utrecht University) (6 EC)	Track-specific Elective (6 EC)		Elective (6 EC)	Elective (6 EC)	

Track Islam in the Modern World (deeltijd)

Semester 1			Semester 2		
Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4	Blok 5	Blok 6
Key Debates in Religious Studies (6 EC)	Key Texts in Islamic Studies (6 EC)	Term Paper Religious Studies (6 EC)	Elective (6 EC)	Elective (6 EC)	

Semester 3			Semester 4		
Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4	Blok 5	Blok 6
Source Texts in Islam (offered by Utrecht University) (6 EC)	Track-specific Elective (6 EC)		Master's Thesis Religious Studies (18 EC)		

Track-specific electives:

- Islam in Europe (6 EC)
- Social and Political Ideologies in Islam (6 EC)
- Muslim Thought and Modernity: Conflict and Debates (6 EC)
- Islam and Modern Media (6 EC)
- Sufism, Islamic Mysticism and Western Esotericism (6 EC)

Track Religious Diversity in Europe (voltijd)

Semester 1			Semester 2		
Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4	Blok 5	Blok 6
Key Debates in Religious Studies (6 EC)	Track-specific Elective (6 EC)	Term Paper Religious Studies (6 EC)	Master's Thesis Religious Studies (18 EC)		
Religion, Diversity and the (Post) Secular Society (12 EC)			Elective (6 EC)	Elective (6 EC)	

Track Religious Diversity in Europe (deeltijd)

Semester 1			Semester 2		
Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4	Blok 5	Blok 6
Key Debates in Religious Studies (6 EC)			Elective (6 EC)	Elective (6 EC)	
Religion, Diversity and the (Post) Secular Society (12 EC)					

Semester 3		Semester 4	
Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 6
Track-specific Elective (6 EC)		Term Paper Religious Studies (6 EC)	Master's Thesis Religious Studies (18 EC)

Track-specific electives:

- Islam in Europe (6 EC)
- Psychological Perspectives on Religious Diversity (6 EC)
- Religion, Violence and Conflict Resolution (6 EC)
- The Beginning of Jewishness (6 EC)
- The Power of Words in Medieval and Modern Europe (6 EC)

Track Western Esotericism (voltijd)

Semester 1		Semester 2	
Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 6
Contested Knowledge (6 EC)		Religionism and Historicism (6 EC)	Master's Thesis Religious Studies (18 EC)
Elective (6 EC)	Elective (6 EC)		Elective (6 EC)

Track Western Esotericism (deeltijd)

Semester 1		Semester 2	
Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 6
Contested Knowledge (6 EC)		Religionism and Historicism (6 EC)	Elective (6 EC)
			Elective (6 EC)

Semester 3		Semester 4	
Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 6
Elective (6 EC)	Elective (6 EC)		Master's Thesis Religious Studies (18 EC)

- Track-specific electives:
- Renaissance Esotericism (12 EC)
- Occult Trajectories (12 EC)

BIJLAGE 4: BEZOEKPROGRAMMA

Woensdag 13 november

- 10.30 – 10.45 Aankomst en welkom
- 10.45 – 11.00 Korte presentatie
- 11.00 – 12.30 Intern overleg en inzage documentatie
- 12.00 – 12.30 Open spreekuur
- 12.30 – 13.00 Lunch
- 13.00 – 13.45 **Interview inhoudelijk verantwoordelijken**
- 13.45 – 14.30 **Interview studenten bachelor (incl. OC-lid)**
- 14.30 – 14.45 Uitloop/pauze
- 14.45 – 15.45 **Interview studenten en alumni master** (incl. OC-lid)
- 15.45 – 16.00 Pauze / intern overleg
- 16.00 – 17.00 **Interview docenten ba en ma** (incl. OC-lid)
- 17.00 – 17.30 Nabespreking/ overleg panel

Donderdag 14 november

- 08.45 – 09.45 Aankomst en voorbereiding
- 09.45 – 10.15 **Interview BA examencommissie**
- 10.15 – 10.45 **Interview MA examencommissie**
- 10.45 – 11.15 Intern overleg
- 11.15 – 12.00 **Slotinterview formeel verantwoordelijken**
- 12.00 – 12.30 Lunch
- 12.30 – 14.00 Opstellen oordelen
- 14.00 – 14.15 Mondelinge terugkoppeling
- 14.15 – 14.30 Pauze
- 14.30 – 15.30 **Ontwikkelsprek BA/MA**

BIJLAGE 5: BESTUDEERDE EINDWERKEN EN DOCUMENTEN

Het panel heeft voorafgaand aan het bezoek 15 eindwerken bestudeerd van de bacheloropleiding Religiewetenschappen en 15 eindwerken van de masteropleiding Theologie en Religiewetenschappen. De gegevens van de eindwerken zijn bekend bij QANU en zijn op aanvraag beschikbaar.

Het panel heeft tijdens het bezoek onder meer de volgende documenten bestudeerd (deels in *hard copy* en deels via de elektronische leeromgeving):

Algemene UvA-documenten

- Facultair rapport onderwijsvisities
- Instellingsplan 2015-2020: Grenzeloos nieuwsgierig
- Notitie Taalbeleid onderwijs binnen de FGw: naar een Tweektalige Faculteit
- Facultair Strategisch Plan 2016-2020
- Vooruit Faculteit der Geesteswetenschappen: Innovatie in het bacheloronderwijs 2016-2018
- Kader Toetsbeleid
- Arbeidsmarktperspectief. Een onderzoek naar arbeidsmarktperspectieven onder alumni van de Faculteit der Geesteswetenschappen
- Examencommissie College of Humanities, Bachelorscripties en hun beoordeling

Jaarverslagen Examencommissies

- Jaarverslag 2016-2017 & 2017-2018, Examencommissie College of Humanities
- Jaarverslag 2016-2017 & 2017-2018, Examencommissie Graduate School of Humanities

Jaarverslagen opleidingscommissies

Jaarverslag OC RLW 2016-2017

Jaarverslag OC RLW 2017-2018

Vakkenselectie

Van onderstaande vakken is het studiemateriaal (studiehandleidingen, toetdossier, evaluatie) digitaal aangeboden. Daarnaast heeft het panel toegang gehad tot de Canvasomgeving van deze vakken.

BA:

116116156Y Jodendom

116116216Y Inleiding Religiewetenschappen II

116217002Y Religies in de hedendaagse samenleving

MA:

153416346Y Key Debates in Religious Studies (6 EC) [Let op: 2019-2020]

153421036Y Sufism, Islamic Mysticism and Western Esotericism (6EC)